

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra romanistiky

Ondřej Kapusta

ČESKO - FRANCOUZSKÉ SLOVNÍKÁŘSTVÍ
VE 20. STOLETÍ

na pozadí vývoje lexikografie jako vědní disciplíny

(Czech and French lexicography in the 20th century)

(magisterská diplomová práce)

Vedoucí práce
doc. PhDr. Jan Holeš, Ph.D.

OLOMOUC 2008

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, a že jsem nezatajil žádný literární pramen, se kterým jsem pracoval.

V Olomouci dne 20. března 2008

Ondřej Kapusta

OBSAH

Úvod	4
1. Lexikologie a lexikografie	6
1.1 Lexikologie v obecné charakteristice	6
1.2 Slovo jako předmět studia	6
1.3 Vztah lexikologie a gramatiky s ohledem na proměnlivost lexikálního plánu	7
1.4 Lexikografie jako aplikovaná lexikologie	8
1.5 Nejstarší historické pokusy o lexikografii ve světě	9
2. Lexikografické kompendium	11
2.1 Historie slovníkářství ve Francii a v českých zemích	11
2.2 Makrostruktura a mikrostruktura	21
2.3 Typy slovníků	24
3. Česká a francouzská lexikografie ve 20. století	26
3.1 Osobnosti česko-francouzsko-české lexikografie ve 20. století	34
4. Česko-francouzsko-česká lexikografická produkce ve 20. století	37
Závěr	72
Resumé	74
Anotace	75
Bibliografie	76

ÚVOD

Moderní doba, charakteristická informačním boomem, nás zahrnuje nepřehledným množstvím slov, výrazů, frází či vět, jejichž absolutní a dokonalá percepce je základní a nezbytnou podmínkou pro jakoukoli další práci s informací, kterou daný výraz přináší. Je-li klíčové slovo proneseno jiným jazykem, než je naše mateřština nebo jazyk, jenž ovládáme, situace se komplikuje ještě více. K pomoci s dešifrováním obsahu předneseného pojmu, případně k jeho překladu, slouží již stovky let lidem na celém světě slovníky. Právě slovníky tedy budou stěžejním motivem této práce. Z vlastní povahy naší práce se pak budeme zabývat výlučně slovníky jazykovými, především překladovými, prizmatem lingvistických analýz.

V úvodních kapitolách se pokusíme představit lexikografii z pohledu specifické, aplikované složky lexikologie coby nauky o slovní zásobě. Právě na lexikologickém pozadí budeme demonstrovat součinnost jednotlivých dílčích lingvistických disciplín v rámci lexikografického procesu. Podrobněji se zaměříme na dějiny této disciplíny v českém i francouzském prostředí od počátků po 20. století v chronologickém pojetí, lexikografický vývoj v minulém století se budeme snažit popsat co do prosazujících se tendencí, konkrétní slovníkářská produkce nebude dokládána úplně. Krátce představíme také nejvýznamnější nositele lexikografických aktivit ve starších dobách. Věnovat se budeme i struktuře slovníků v její makro i mikro podobě. Centrem našeho zájmu bude rozkvět česko-francouzsko-české lexikografie ve 20. století a významné slovníkáře zmiňované doby pak představíme detailněji.

Nejpodstatnější částí naší práce bude komplexní přehled česko-francouzsko-české lexikografické produkce, která ve 20. století rozšířila možnosti zájemců o práci s dvojjazyčnými slovníky různých obsahových zaměření. Cílem této práce je

poskytnout nejen relevantní seznam česko-francouzské a francouzsko-české lexikografické tvorby na území českých zemí od roku 1900, ale doplnit alespoň u některých slovníků v rámci tohoto seznamu také komentář, který by dané publikace představil a poskytnul tak dalším zájemcům o práci s některým z uvedených slovníků dostatečné informace. Není samozřejmě v našich možnostech docílit fyzického kontaktu s každým česko-francouzským a francouzsko-českým slovníkem, který byl u nás během posledních sta let vydán. Dáváme si však za úkol seznámit se alespoň s reprezentativním vzorkem celkového počtu a zbývající informace dohledat z dostupných zdrojů.

Pro druhou, řekněme praktickou část naší práce nám byly východiskem katalogy českých knihoven, především pak pražské Národní knihovny České republiky, kde by ze zákona měl být uložen minimálně jeden výtisk každého slovníku, který je předmětem zájmu této práce.

Pro jednoduchost orientace a přehlednost textu volíme jiný způsob odkazování, než jsou klasické odkazy pod čarou. O citované literatuře budeme referovat bezprostředně za odkazujícím slovem či větou. Vyčerpávající údaje vztahující se k citovaným monografiím pak uvedeme v závěru naší práce, v rámci seznamu bibliografie. Překlady veškerých údajů a informací z francouzsky psaných monografií a slovníků provedl autor. Vzhledem k tomu, že názvy některých historických lexikografických prací, o kterých budeme referovat, mají mnohdy velmi dlouhý a komplikovaný název, budeme ve výjimečných případech uvádět jen jeho první, stěžejní část.

V neposlední řadě bychom rádi upřímně poděkovali doc. PhDr. Janu Holešovi, Ph.D. za cenné a podnětné připomínky i za trpělivé a pečlivé vedení této práce.

1. LEXIKOLOGIE A LEXIKOGRAFIE

1.1 Lexikologie v obecné charakteristice

Termínem lexikologie označujeme v moderní lingvistice jednu ze stěžejních jazykovědných disciplín, jejímž předmětem je studium obsahu, formy a funkce slov jakožto pojmenovávacích jednotek, včetně jejich vzájemných vztahů (Hauser, 1980. s. 7). Jako každá vědecká metoda, i lexikologie má své studijní postupy, kterými výzkum realizuje. Základním postupem je metoda sémaziologická, kdy vycházíme od konkrétní formy dané jednotky s cílem odhalit význam toho, co danou formou pojmenováváme. Druhá metoda - onomaziologická je opačná, kdy je základním východiskem pojmenovávaná skutečnost, tedy význam jednotky, a následně se zkoumá, jakými formálními prostředky je tento význam popisován. Základní jednotkou, se kterou v tomto smyslu pracujeme, je slovo.

1.2 Slovo jako předmět studia

Slovo bývá definováno jako lexém o jediné formě a z hlediska své přemístitelnosti ve větě je tak různě vymežovanou jednotkou slovní zásoby (Lotko, 2003). Používáme-li termín slovo, je třeba si uvědomit, že jde o pojem zobecňující, tedy komplikovaný. Lexikologie tedy studuje lexikální jednotky konkrétního národního jazyka, zkoumá inventář jazykových znaků a popisuje teorii slovní zásoby, její uspořádání, hierarchizaci, kvantitativní vztahy, zabývá se také původem slov, poměrem mezi slovy základními a odvozenými, ale také tvořením, vlivem a využíváním cizích slov a slovních spojení.

Z důvodu takto širokého záběru studované látky se v rámci lexikologie vyčlenily některé další samostatné vědní

disciplíny. Rozeznáváme tak například sémantiku jako nauku o významu, onomaziologii jako nauku o pojmenování, frazeologii jako nauku o frazeologických jednotkách, onomastiku studující vlastní jména, etymologii zabývající se původem slov, neologii, jež zkoumá neustálená či nová slova, a v neposlední řadě lexikografii, která se věnuje teorii slovníků. Odborná lingvistická společnost ani lingvistický vývoj však nijak neustálily počet lexikologických subdisciplín, proto by bylo jistě možné přidat do tohoto seznamu i odvětví další.

1.3 Vztah lexikologie a gramatiky s ohledem na proměnlivost lexikálního plánu

Nejbližší vztah má lexikologie k morfologii a syntaxi, tedy zjednodušeně ke gramatice. K systému studia lexikologie ve vztahu k morfosyntaxi značně přispěla především doktrína strukturalistické školy Ferdinanda de Saussura a jeho českých i francouzských následovníků. Tito lingvisté totiž již v první třetině 20. století popsali a definovali hlubokou jednotu lingvistických entit a jako jedni z prvních popřeli vydělování lexikologie z oblasti gramatiky, jak tomu bylo do té doby běžné. Zkoumá-li lexikologie slovo jakožto základní materiál jazykového projevu, úkolem gramatiky pak je uvést jednotlivá slova do vzájemných větných vztahů, zajistit spojení slov v konkrétní větě a patřičnou změnu jejich tvarů. Podle strukturalistů je tedy slovo jako tradiční předmět lexikologického zkoumání také syntaktickým objektem (Gaudin, Guespin, 2000, s. 159-160).

Z hlediska stálosti je lexikální jazykový plán mnohem proměnlivější, než je plán gramatický nebo třeba plán fonologický. Příčiny této proměnlivosti mohou být jak objektivní, tedy extralingvistické, tak i subjektivní, respektive systémové, vnitřní. Je také na místě poznamenat, že

společenské změny v rámci konkrétního jazykového areálu se jakožto extralingvistický jev nejvíce odrážely především ve slovní zásobě jazyka.

V důsledku sociologicky relevantních změn ve společenském životě docházelo a dochází například k narůstání počtu jednotek lexikálního plánu. Učebnicovým příkladem pro tuto oblast může být značný přísun terminologické slovní zásoby v důsledku vědeckotechnické exploze spuštěné v druhé polovině 50. let minulého století. V důsledku těchto změn došlo ke značnému nárůstu abstrakt a také ke značné intelektualizaci a racionalizaci jazyka. Adaptací cizích slov dochází také k internacionalizaci jazyka a jeho slovní zásoby. Rozšiřuje se také významové spektrum slov a dochází ke změnám v jejich sémantice. Za relevantní rys můžeme označit i změny ve stylistickém zabarvení slov, díky kterému dochází k určitému zhovorování spisovného národního jazyka.

Popsané příklady změn jsou jistým univerzáliem a mohou platit prakticky pro každý živý národní jazyk, jehož nositelé prožívali ony zmiňované společenské změny. Francouzská i česká slovní zásoba je na tom z tohoto pohledu tedy velmi podobně.

1.4 Lexikografie jako aplikovaná lexikologie

Soustavným předmětem zájmu této práce nebude teoretická lexikologie, ale lexikografie jako lingvistická disciplína zabývající se teorií a tvorbou slovníků. Lexikografická věda bývá často charakterizována jako aplikovaný úsek nauky o slovní zásobě, tedy jako aplikovaná část lexikologie (Čermák, Blatná, 1995, s. 16). Centrálním problémem teorie sestavování slovníků je pak výstavba jeho jednotlivých hesel. Největšímu teoretickému zájmu se v českém i francouzském prostředí obecně

těší jednojazyčné výkladové slovníky, předmětem naší práce však budou slovníky dvojjazyčné, především překladové.

1.5 Nejstarší historické pokusy o lexikografii mimo české prostředí

Za velmi důležité považujeme zmínit fakt, že lexikografie ve své primitivní podobě se objevila mnohem dříve než lexikologie coby teoretická disciplína studující slovní zásobu. Prvopočátky pokusů o popis smyslu některých znaků a snahy o zaznamenání objektů, které jsou těmito znaky popisovány, můžeme klást již do období dávného starověku.

V tomto období máme na mysli především zlomky lexikografického charakteru uvádějící různá slova. Některé takové seznamy však obsahují navíc slovní výrazy i ze dvou či více různých jazyků. V takovém případě jsou tato slova z vícero národních jazyků patřičně dávana do vzájemných souvislostí, případně jsou doplněna o nějaký komentář. Problémem však je, že nedokážeme s určitostí stanovit, zda byly tyto zlomky součástí glosářů či přímo slovníků (Černý, 2005, s. 31). Takovéto seznamy byly nalezeny již několik tisíc let před našim letopočtem v mezopotamských oblastech Akadu nebo Sumeru, záznamy podobných aktivit můžeme dokladovat také ze starověké Číny.

Konkrétním studiem vlastních jmen a názvů, jež bychom dnes zařadili pod lexikologickou disciplínu nazvanou onomastika, a vytvářením určitých slovníkových příruček se zabývali také staří Egypťané. Z tohoto období zmíníme například seznamy nacházející se v síních Ramessea, tedy egyptského zádušního chrámu faraóna Ramsese II., nebo práce faraónova architekta jménem Aménopé. Tato produkce se datuje zhruba do let 1750 a 1100 před Kristem. Mimo to se nám dochovaly také fragmenty

prapůvodního akadsko-egyptského slovníku ve formě glos z roku 1400 před naším letopočtem.

Určité lexikografické pokusy můžeme vysledovat také v antickém Řecku a Římě. Již v pátém století před Kristem tam Protagoras shromáždil obtížné výrazy, které užíval ve svých textech Homér. Z Athén můžeme dokladovat již ve II. století před Kristem sepsaný *Onomastikon*, v rámci kterého se rozlišují různé varianty akceptace konkrétních slov. Římská kulturní i jazyková vzdělanost přispěla také k sepsání prvního latinského slovníku, jenž nesl název *Elementarium doctrinae erudimentum*, a o jehož redakci se postaral v 10. století biskup Papias. Tento slovník přinesl elementární informace o některých latinských slovech, která jsou místy opatřena rozsáhlým komentářem, ale oproti tomu jsou jen velmi zřídka definována. Verze tohoto latinského slovníku byla dlouhá staletí rozšiřována pouze formou opisů, k jeho tisku došlo v roce 1476, krátce po vynalezení knihtisku Johannesem Gutenbergem v druhé polovině 15. století.

2. LEXIKOGRAFICKÉ KOMPENDIUM

2.1 Historie slovníkářství ve Francii a v českých zemích

Přestože se lexikografická tvorba ve standardním pojetí rozvíjela víceméně až od dob renesance, významnější produkci můžeme ve Francii zaznamenat již ve středověku. V té době se rozlišovaly dva základní druhy slovníkářských produktů. Tím prvním byly glosáře, tedy jakési francouzsko-latinské slovníky určené primárně vzdělancům, a překladové slovníky, kde dvojici tvořila francouzština spolu s jiným národním jazykem. Tyto slovníky sloužily široké veřejnosti zejména jako pomocník na cesty nebo pomůcka pro obchodní aktivity (Gaudin, Guespin, 2000, s. 18). Podstatnou informací z hlediska vývoje je fakt, že v těchto nejstarších slovnících ještě neexistovalo řazení abecední, ale řazení podle určitých obsahových rodin.

Velmi důležitou lexikografickou příručkou byl francouzský *Catholicon*, který na konci 13. století sepsal Johannes Balbi. Pátá část tohoto díla, která tvoří samotný slovník, se stala neocenitelnou inspirací pro latinské slovníkářství. *Catholicon* není co do zařazení jednoznačně definován, někteří hovoří o slovníku, jiní o encyklopedii, další o spojení obojího.

Významným mezníkem ve vývoji francouzského slovníkářství je 16. století. Prvním zásadním lexikografickým manuálem může být slovník *Ambrogia dei Conti di Caleppia*, jehož jméno je ve francouzštině zjednodušováno na *Calepin*. Slovník z roku 1502 není nijak zvlášť pojmenován, nazývá se právě ve spojení se jménem jeho autora. *Calepinův* slovník, obsahující zhruba deset tisíc hesel, sloužil jako exkluzivní zdroj po celé zmiňované století. Druhým důležitým slovníkem je *Thesaurus linguae latinae* z roku 1531, o jehož sepsání se zasloužili bratři Estiennové, a právě tento slovník bývá v zásadě považován za

pravý začátek relevantní francouzské lexikografické produkce. Zásluha především jednoho z bratrů, Roberta Estienna, spočívá také v tom, že jako příslušník tiskařské rodiny se spolu se svými spolupracovníky postaral o vytištění mnoha různorodých knih. Není nezajímavé, že se v roce 1539 stal Robert Estienne královským tiskařem u dvora Františka I. Estiennův *Thesaurus* obsahoval 940 stran a oproti zvyklostem již nebyl pouhým kompilátem, ale zahajuje éru seriózní lexikografické práce. Ve výkladech jednotlivých slov již dostávají prostor také příklady z literatury, oblíbeným odkazovaným autorem byl François Rabelais.

Dalším slovníkem Roberta Estienna byl *Dictionarium Latino-Gallicum*. Tento slovník, vydaný v roce 1538 a oproti *Thesauru* lépe typograficky zpracovaný, byl určen především studentům a univerzitnímu prostředí jako takovému. Také struktura slovníku se výrazně zjednodušila: latinské heslo, francouzský překlad a prostor pro komentář nebo případné citace. Asi nejvýznamnějším slovníkem této doby je opět Estiennův *Dictionnaire françois-latin autrement dict Les mots François, avec les manieres duser diceulx, tournez en Latin* z roku 1539. Tento slovník je skutečně stěžejním dílem dobové francouzské lexikografie a jako první francouzský manuál v historii již nese označení „slovník“ - dictionnaire (pravopis dobový, v moderním jazyce dictionnaire). Estienne navíc započal tradici alfabetského řazení slovníkových hesel a jeho slovník z roku 1539 bude do budoucna hrát celkově výraznou normativní roli. Další slovník z pera Roberta Estienna byl vydán v roce 1542 pod názvem *Dictionariolum puerorum latinogallicum*, v roce 1544 pak vyšel rozsahem menší, francouzsko-latinský slovník nazvaný *Les Mots françois selon l'ordre des lettres*.

Od jisté doby začali lexikografové slyšet na požadavky široké veřejnosti, která poptávala širěji využitelné slovníky.

V roce 1530 tak došlo k vydání prvního technického slovníku nazvaného *Bermanus*, jehož autorem byl Georg Bauer, ve Francii nazývaný jako Agricola. Ten dal ve svém slovníku základ terminologickému lexiku v oblasti hutnictví a kovoprůmyslu. Soubor specializovaných slovníků doplnily v roce 1571 *Épithètes* od M. De La Porte a *Dictionnaire des rymes françoises* sepsaný v roce 1572 Jehanem Le Fèvrem.

Dominantní osobností 17. století se v oblasti francouzské lexikografie stal Jean Nicot. Ten celý svůj život pracoval na jediném velkém díle, jehož základ spočívá v dodatcích k Thesauru Roberta Estienna, a jež nese velmi dlouhý název *Thresor de la langue françoise tant ancienne que moderne, auquel entre autres choses sont les mots propres de marine, venerie, faulconnerie, cy devant ramassez par Aimar de Ranconnet, vivant Conseiller et President des Enquestes en Parlement*. Nicotův slovník byl vydán v roce 1606, o rok později se objevil nový slovník Césara Oudina nazvaný *Thrésor des deux langues françoise et espagnole*. V roce 1627 vydává Jacques Crespin pokračování Oudinova slovníku pod názvem *Thresor des trois langues Espagnole, Françoise et Italienne*.

Prvním slovníkem určeným pro anglofonní uživatele je v roce 1611 vydaný *Dictionary of the french and english tongues*, jehož tvůrcem byl Randle Cotgrave a jenž se stal zásadní normou pro dvojjazyčnou lexikografii. Za zmínku stojí také *Dictionary novum latino-gallico-graecum* od autora jménem Père Ch. Pajot. Tento slovník vyšel v roce 1645 opět jako vícejazyčný lexikografický manuál. 17. století je vůbec charakteristické svým zájmem o vícejazyčné slovníky, takže se čtenáři mohli setkat se slovníky zmiňujícími angličtinu, španělštinu, italštinu, němčinu, ale také vlámštinu nebo malajštinu. V tomto století se objevují také první pokusy o čistě jednojazyčné slovníky, úzce specificky zaměřené. Takovým

příkladem mohou být právě první slovníky synonym a homonym, *Les Synonymes et Epithètes françoises* od Montmerana, který vyšel roku 1645, nebo Le Soyeurův slovník *l'Alphabet contenant les mots qui ont en une mesme prononciation diverses significations* z roku 1661. Opomenout bychom neměli ani první slovník vlastních jmen autora Louise Morériho nazvaný *Grand dictionnaire historique ou le Mélange curieux de l'histoire sacrée ou profane* z roku 1674 nebo *Dictionnaire historique et critique*, který v letech 1695 a 1696 vydal Pierre Bayle. V 17. století se mění také smysl a vnímání slovníků, které se stávají prostředkem nějaké mise, nějakého cíle. Tímto cílem bylo především umožnit čtenáři a uživateli jazyka, aby se poučil, jak správně mluvit a jak se tomuto umění postupně naučit. V této souvislosti, s ohledem na rozvoj jezuitského školního vzdělávání, je třeba vzpomenout také slovníky určené výlučně pro studenty. Mezi takové patřil například *Grand apparat françois avec le latin* z pera Pèra Pierra Delbruna, vydaný v roce 1657.

Nejvýznamnější lexikografickou produkcí 17. století však byly tři slovníkové manuály, které vyšly v letech 1680, 1690 a 1694. Tím prvním byl Richeletův *Dictionnaire françois*, druhým Furetièrův *Dictionnaire universel* a v neposlední řadě také *Dictionnaire de l'Académie françoise*, tedy památný Slovník Francouzské akademie.

V 18. století stojí za zmínku *Dictionnaire universel françois et latin* coby adaptace dřívějšího slovníku Antoina Furetièra. V roce 1710 vydává Pèr Jean Gaudin *Dictionnaire nouveau ou Abrégé des deux langues françoise et latin*, o tři roky později píše Pèr Guy Tachard svůj manuál nazvaný *Dictionnaire françois et latin*. Zároveň se pozornost obrací opět ke slovníkům pojednávajícím o synonymech, z nichž velký význam přisuzujeme práci abbého Girarda nazvané *Justesse de la*

langue françoise ou les différentes significations des mots qui passent pour être synonymes. Tento slovník vyšel v roce 1718 a abbé Girard jej v roce 1736 přepracoval a vydal pod názvem *Synonymes françois*. V práci na slovnících synonym pokračuje v roce 1767 Père de Livoy, který vydává další manuál tohoto typu, *Dictionnaire des synonymes*. Do popředí zájmu se v této době dostávají poprvé i nová slova, konkrétně v podobě slovníku abbého Desfontainese nazvaného *Dictionnaire néologique à l'usage des beaux esprits de ce siècle*, který byl poprvé vydán v roce 1726.

Velký rozkvět zaznamenala francouzská lexikografie v době osvícených encyklopedistů, ve které vznikla řada důležitých slovníků i výkladových encyklopedií. Začíná se ve větší míře objevovat také překlad cizojazyčné produkce, do centra zájmu se dostávají další vědecké disciplíny. Zmínit tak můžeme například Diderotův překlad tří dílů slovníku *Dictionnaire universel du médecine* z roku 1747, jehož původním autorem je Robert Jamese, nebo starší slovník nazvaný *Dictionnaire oeconomique* od Noëla Chomela, vydaný v roce 1709. Vycházejí také slovníky filozofické, námořnické, slovníky týkající se obchodu a prodeje. Výsadní postavení mezi slovníkářskou produkcí této doby pak zaujímá *L'Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, na které spolupracovalo více než sto šedesát autorů a další stovky pomocníků po dobu pětadvaceti let. Mezi nejvýznamnější autory této fenomenální encyklopedie, které se mezi lety 1751 a 1782 prodalo téměř třicet tisíc výtisků, patřil Voltaire, d'Alembert, Rousseau, Turgot nebo Grimm. Novátorský je tento encyklopedický slovník mimo jiné v tom, že zpracovává jako první problematiku terminologie tak, jak ji víceméně chápeme i dnes.

Počátek 19. století byl ve znamení prvního vydání slovníku *Dictionnaire universel de la langue française avec le latin et les étymologies* od Pierra-Clauda Boistea (1800). O osm let později vydává Charles Nodier *Dictionnaire raisonné des onomatopées françaises*, v roce 1828 pak stejný autor publikuje práci nazvanou *Examen critique des dictionnaires de la langue française*. Jiný slovníkář, Napoléon Landais, vydává v roce 1834 *Dictionnaire général et grammatical des dictionnaires*, Louis-Nicolas Bescherelle pak v roce 1843 přivádí na svět svůj *Dictionnaire national* a *Dictionnaire usuel de tous les verbes*. Antologie francouzského jazyka, *Nouveau dictionnaire de la langue française* z pera Louise Docheze, pak vyšla roku 1860.

Mezi nejvýznamnější osobnosti lexikografie druhé poloviny 19. století patří bezesporu Emile Littré, mimo jiné autor slovníku s názvem *Dictionnaire de langue française*, který byl publikován v letech 1863 až 1872, a Pierre Larousse, který roku 1856 vydal svůj *Nouveau dictionnaire de la langue française*, který je považován za předchůdce známého a oblíbeného *Petit Larousse illustré*. V letech 1865 - 1870 nechává Maurice Lachâtre publikovat svůj slovník nazvaný *Nouveau dictionnaire universel*. V této době se opět objevují slovníky určené pro studující děti a mládež, jako třeba *Dictionnaire classique* od Augustina Gaziera (1887).

V 19. století se objevují také první analogické slovníky, především péčí Jeana-Baptiste Boissiera. Pro ilustraci zmíníme například *Dictionnaire analogique de la langue française* (1862). Boissierův následovník, Paul Rouaix, pak v roce 1898 vydal oblíbený *Dictionnaire des idées suggérées par les mots*. Již v roce 1867 vydal Delvau první slovník argotu pod názvem *Dictionnaire de la langue verte*, roku 1891 začíná Frédéric Godefroy vydávat svůj monumentální *Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe*

siècle. Století 19. uzavírají významné encyklopedie nazvané *Grande encyclopédie* (1885-1902) a sedmidílný *Nouveau Larousse illustré* (1897-1904), dále pak práce dvojice Adolphe Hatzfeld - Arsène Darmesteter s názvem *Dictionnaire général de la langue française du commencement du XVIIIe jusqu'à nos jours* (1890-1900).

Slovníkářství má svou dlouhou tradici také v prostředí českém, kde sehrála lexikografie svou zásadní roli nejen v rámci jazykových struktur, ale také při národním, politickém i kulturním vývoji. Ve svých prvopočátcích, tedy v době do 15. století, byl zájem o slovníkářství motivován snahou porozumět cizojazyčným textům, jejichž četnost se stále zvyšovala. Za jakési prenatální stádium české lexikografické produkce lze považovat české vpisky do cizojazyčných textů, pro které se vžil název *glosy*. Pro samotný vývoj slovníkářství měly význam například *glosy* ve slovníku *Mater verborum* ze 13. století. Specializované soupisy slov z jedné oblasti se pak staly základem pro pozdější terminologické slovníky. Do této oblasti řadíme například ve 14. - 16. století značně oblíbené *rostlináře* nebo o něco pozdější *mamotrekty*, které vykládaly neobvyklá či složitější slova Písma. Tyto prvotní slovníkářské pokusy a spolu s nimi i latinsko-české slovníčky překladových dvojic, kterým se říkalo *vokabuláře*, *příručky* pro výuku latiny, tedy *sekvenciáře*, *hymnáře*, *poenitenciáře*, *roháče* či *synonymáře*, ještě nemůžeme považovat za skutečné slovníky, třeba už jen proto, že jim chybí klasická makrostruktura i mikrostruktura, která je pro každý slovník nezbytná.

Z pohledu makrostruktury slovníku se v dobách středověku setkáváme se dvěma typy. Buď byla hesla řazena podle abecedy, v takovém případě hovoříme o *alfabetářích*, nebo věcně, pak jde o *nomenklátory*, které byly ve své době častější. Mezi významné práce tohoto druhu je třeba zařadit slovníky Bartoloměje

z Chlumce (zvaného Klaret), jehož cílem bylo mimo jiné utřídit českou terminologii všech dobových vědních oborů. Klaretovy latinsko-české slovníky pochází z 60. let 14. století a bývají nazývaný jako *Vokabulář gramatický, Bohemář* a *Glosář*. Alfabetáře se prosazují především ve století 15. a narozdíl od nomenklátorů nezahrnovaly pouze jména, ale také příslovce či slovesa. K největším alfabetářům řadíme slovník *Velešínův* (1458), obsahující přes 3.500 latinsko-českých dvojic. V českém prostředí vznikaly až do konce 15. století prakticky pouze slovníky dvojazyčné, tedy latinsko-české, občas se objevil slovník trojazyčný, doplněný o němčinu. Jistou výjimku tvoří rukopisně dochovaný čtyřjazyčný, hebrejsko-německo-latinsko-český slovník z 15. století.

Tak jako ve Francii, i české prostředí se dočkalo významného rozkvětu lexikografie právě v 16. století, v období evropské humanistické dominance. Významnou roli hrál logicky vynález knihtisku a vytváření národnostních skupin, jež se začaly významně zajímat o své národní jazyky, čímž latina ztrácela na svém výsadním postavení. Snahy prokázat srovnatelnou pozici češtiny a latiny vedly k tomu, že se doboví autoři pokoušeli zachytit lexikum v co nejširším pojetí, tedy nikoli pouze odbornou terminologii, jak tomu bylo dříve. Poprvé v této době také slovníky získávají na významu při teoretickém studiu jazyka a nejsou již pouhými překladovými manuály. Prvním českým tištěným slovníkem byl latinsko-český *Lactifer* od Jana Campana Vodňanského, vydaný v Plzni roku 1511. Jde o slovník překladový, ale částečně i etymologický s několika encyklopedickými aspekty. Prvním slovníkem, který klade na první místo češtinu v souboru řazených hesel, je *Dictionary bohemicolatinum*. Tento slovník byl vydán v roce 1562 v Olomouci jako druhý díl slovníku *Dictionary latinobohemicum* od Tomáše Rešela Hradeckého.

Nejvýznamnějším přínosem pro české slovníkářství v době humanismu však bylo dílo Daniela Adama z Veleslavína, které je obecně považováno za opravdový začátek české lexikografie, jak ji vnímáme dnes. Veleslavín, zeť nakladatele Melantricha a dědic jeho podniku, postupně sázel na češtinu, a ta se v jeho posledních pracích stala přímo jazykem výchozím. Jelikož Veleslavín přistupoval k domácí slovníkářské produkci poměrně kriticky, inspiraci čerpal raději v cizích předlohách. Významným přínosem Daniela Adama z Veleslavína pak bylo rozpoznání kvality lexikografických postupů, kterých užívali autoři v zahraničí, a jejich aplikace v českém prostředí. Touto aktivitou Veleslavín přispěl k zásadnímu rozvoji lexikografické metodologie. Kvarteto Veleslavínových slovníků tvoří *Dictionaryum linguae latinae* (1579), *Nomenclator tribus linguis* (1586), *Nomenclator quadrilinguis* (1598) a *Sylva quadrilinguis* (1598).

Významnou osobností, která byla vnímána jako pokračovatel humanistických lexikografických snah, je Jan Amos Komenský. Jeho latinsko-český a česko-latinský slovník s názvem *Thesaurus linguae Bohemicae* měl zmapovat kompletní slovní zásobu českého jazyka a lexikální informace propojit s informacemi z oblasti gramatiky. Podklady, které Komenský sbíral přes dvacet let, však shořely v roce 1656 při požáru v polském Lešně a k realizaci tohoto monumentálního díla bohužel nikdy nedošlo. Ve druhé polovině 17. století píše Václav Jan Rosa svůj slovník nazvaný stejně - *Thesaurus linguae Bohemicae*, ve kterém autor částečně reflektuje i objevující se neologické tendence. Je však třeba zmínit, že právě Rosův *Thesaurus* položil základ k budoucím jednojazyčným výkladovým slovníkům českého jazyka, přestože jde formálně o česko-latinsko-německý, tedy trojjazyčný slovník.

Největší rozvoj slovníkářství v českých zemích přinesla až doba národního obrození, kdy se každý český buditel chtěl podílet na renesanci lexikálního bohatství mateřského jazyka. Z počátku 18. století je vhodné jmenovat například německo-latinsko-český slovník Kašpara Zachariáše Vusína, vydaný jako *Dictionary von dreien Sprachen, Teutsch, Lateinisch und Böhmisch*. Objevují se však také snahy o jazykový purismus a silně neologizující vlivy jsou patrné třeba ve *Slováři českém* od Jana Františka Josefa Ryvoly, jenž byl vydán roku 1705, nebo pozdějších pracích Karla Ignáce Tháma. V roce 1791 pak vydává František Jan Tomsa významný slovník s názvem *Vollständiges Wörterbuch der böhmischen deutschen und lateinischen Sprache*.

Počátek 19. století znamenal příklon k teoretické práci. Popisem pravidel slovo tvorby přispěl české lexikologii a lexikografii Josef Dobrovský. V roce 1802 poprvé vydává svůj *Deutsch-böhmisches Wörterbuch* a prosazuje zásadu, že zachycovat by se ve slovnících měla pouze ta slova, která jsou skutečně doložená, ať už v mluvené či psané formě. Teprve až dílo Josefa Jungmanna však znamenalo skutečný přínos pro obrozeneckou lexikografii. Právě příslušníci druhé generace českého národního obrození si kladli za úkol pozvednout český národní jazyk a k naplnění ambiciózního jazykového programu bylo nutné sestavit větší lexikografický produkt, jehož slovní zásoba by obstála v konkurenci latiny a němčiny, a jenž by mohl fungovat jako reprezentant českého jazyka i jeho národa.

Právě takovou prací se stal pětidílný *Slovník česko-německý* z pera Josefa Jungmanna, jenž vycházel v letech 1834 - 1839. Podklady pro svou fundamentální práci získával Jungmann také od řady spolupracovníků a excerpoval i relevantní slovníky Bartoloměje z Chlumce i další zásadní slovníky až po svou současnost. Jungmann si kladl za cíl shromáždit slovní zásobu

starší i novou, jazyka mluveného i psaného, zmapovat jak slova neutrální, tak i různým způsobem příznaková, věnoval se obecným pojmenováním i vlastním jménům. Částečně Jungmann do svých slovníků zahrnul i obrozenecké neologizmy, které však přepisoval dle pravidel české slovo tvorby. Slovníky Josefa Jungmanna položily jednoznačný základ novodobé spisovné češtiny a dokázaly, že lze český jazyk používat v různých stylových vrstvách. Podle názvu bychom mohli řadit Jungmannův slovník mezi díla překladová, odborníci se však shodují na tom, že jde o začátek domácí lexikografie výkladové. Němčina totiž v tomto slovníku slouží k vysvětlení českých slov a funguje jako výraz dvojjazyčnosti dobového prostředí českých zemí.

Plánem bylo vytvořit k dílu Josefa Jungmanna ještě dodatek, jehož část zpracoval František Ladislav Čelakovský roku 1851 a vydal pod názvem *Dodavky ke Slovníku Josefa Jungmanna*. Čelakovský vyzýval Čechy ke sběru dalších slov, získaný materiál pak využil František Štěpán Kott, když vydával svůj *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický*, jenž vycházel v několika dílech v letech 1878-1906. Určitým pokračováním Jungmannova slovníku měl být také dvojdílný slovník s opačným řazením jazyků, tedy slovník německo-český, který pod názvem *Vollständiges Deutsch-böhmisches Wörterbuch I a II* vydal v roce 1844 a 1846 Josef Franta Šumavský. Jeho slovník však zdaleka nedosahoval kvalit slovníku Josefa Jungmanna.

2.2 Makrostruktura a mikrostruktura

Základními terminologickými východisky, mluvíme-li o stavbě a struktuře slovníku, jsou pojmy makrostruktura a mikrostruktura. Zjednodušeně řečeno, makrostrukturu slovníku tvoří jeho heslář, tedy způsob uspořádání jednotlivých hesel

či jejich částí nebo spojení (Čermák, Blatná, 1995, s. 21), způsob, jakým jsou slovníková hesla ve slovníku organizována. Gaudin a Guespin hovoří o formální architektuře díla (2000, s. 111). Takové uspořádání může být buď abecední (vliv abecedářů), věcné (novodobé nomenklátory), případně také kombinované. Soubor konkrétních, jednotlivých heslových slov se běžně i ve francouzské lingvistice označuje jako nomenklatura (Gaudin, Guespin, 2000, s. 108). U nás takové označení používá například český retrogradní slovník. Obecněji pojato, můžeme k makrostruktuře slovníku přiřadit také předmluvu, doslov, případně veškeré materiály, které jsou jeho přílohou, včetně tabulek, grafů či fotografické dokumentace. Jednotlivé heslo, tedy *vstup*, označuje francouzština jako *entrée*, angličtina *entry*, latina *item*, dalším českým ekvivalentem může být například *heslové slovo*. Komputační lingvistika, ale běžně též lingvistika frankofonní provenience označují tento vstup pojmem *lemma*, francouzsky *lemme*. Součástí předmluvy je prakticky u všech slovníků informace o tom, jak jsou ve slovníku heslová slova řazena a jaké údaje obsahují, uživatel je seznámen také s indexy, kterých se u jednotlivých vstupů používá (Hauser, 1980, s. 169).

Mikrostrukturou pak rozumíme povětšinou konkrétní soubor informací, které nám přináší dané heslové slovo a jeho další manifestace (Čermák, Blatná, 1995, s. 23). Jde tedy o určitou skupinu rubrik, vztahujících se k danému pojmu, jež tento pojem dále doplňují, rozvíjejí, podle přesně stanovených strukturních pravidel daného slovníku. Mikrostruktura každého slovníku je velmi přísně organizována. Pro doložení tohoto tvrzení vycházejme z organizace mikrostruktury, jak ji vnímají francouzští lingvisté Gaudin a Guespin (2000). Jako příklad uvádí autoři následující heslo:

Décennie [deseni] n. f. · 1888; de décennal

* *Période de dix ans.* » **décade** (*critiqué*). (P.R.E.)

Heslo z pohledu mikrostruktury obsahuje vstup (*entrée*), kterým je úvodní slovo *décennie*, fonetický přepis výslovnosti, představovaný tvarem *deseni*, gramatickou kategorií, v našem případě *n. f.* = *nom féminin* (substantivum ženského rodu), dataci prvního záznamu daného slova, zde *1888*, předpokládanou etymologii, tedy od slova *décennal*. Tyto informace označují Gaudin a Guespin jako vstupní blok. V druhé části pak figurují informace sémantické a sociolingvistické. Do této kategorie patří definice pojmu, tedy *période de dix ans*, analogický odkaz ke slovu *décade* a normativní poznámka - *critiqué*. Obsah každého hesla může být u jednotlivých slovníků různý, mikrostruktura nemusí mít vždy stejný obsah. Tuto tezi dokládají zmínění francouzští lingvisté na příkladu stejného hesla ve slovníku *Petit Larousse*, kde mikrostruktura hesla *décennie* obsahuje kromě vstupu pouze gramatické zařazení a definici pojmu.

Stálým prvkem mikrostruktury je jednoznačně pravopisný údaj, který může obsahovat také potenciální varianty grafické podoby daného hesla. Výslovnost údaje se prakticky vždy uvádí v hranatých závorkách, formálně-morfologické kategorie se uvádějí většinou u ohebných slovních druhů. V rámci mikrostruktury slovníkového hesla označujeme většinou také případnou lexikální, slovnědruhovou, morfologickou či slovotvornou homonymii popisovaného heslového slova, pod homonymii lexikální spadají také homografy a homofony. Mikrostruktura slovníkového hesla pracuje také s pojmem *metajazyk*, což je jazyk užívaný k popisu přirozeného jazyka (Lotko, 2003). V samotné mikrostruktuře se pak promítá několik jazykových rovin, jež se vzájemně prolínají. Nalezneme tak rovinu fonologickou, grafickou, morfologickou, syntaktickou,

sémantickou, pragmatickou, stylistickou a textovou (Čermák, Blatná, 1995, s. 23).

2.3 Typy slovníků

Z logiky věci vyplývá, že existuje řada slovníků, které se vzájemně liší podle různých kritérií a relevantních hledisek. V každém jazyce nalezneme hned několik desítek typů. Typ slovníku většinou reflektuje adresáta, jemuž je určen, a službu, pro kterou byl sepsán. Podle Čermáka (1997, s. 269) rozlišujeme typy slovníků podle několika aspektů, jako je obsah, čas, cíl, uspořádání, východisko či médium uložení. Rozeznáváme tak slovníky encyklopedické a jazykové, synchronní a diachronní, normativní a deskriptivní, knižní či elektronické. Z obecnějšího pohledu se můžeme setkat se slovníkem jazykovým a naučným, překladovým a výkladovým, abecedním a věcným, normativním a informativním, slovníkem současného jazyka a dob minulých, se slovníky různé velikosti či speciálního zaměření (Hauser, 1980, s. 171 - 175).

Nejtypičtějším a základním typem slovníku je pak jednojazyčný slovník výkladový, zřejmě proto, že je reflexí lingvistiky jako celku, nikoli jen lexikologické a lexikografické oblasti. Tento typ slovníku je založen na slovní zásobě jazyka, kterého užíváme v současné komunikaci, a v mikrostruktuře hesel lexémů jazyka podává svému uživateli komplexní sémiotické, systémové i komunikační informace (Čermák, Blatná, 1995, s. 16). Naučné slovníky poskytují svým uživatelům určité věcné poučení v dané oblasti a od jazykového slovníku se liší především mírou informací, které k danému heslu nabízí.

Výkladový slovník se váže na slovní zásobu jediného jazyka, překladový slovník nabízí ekvivalent v jednom cizím jazyce či

v jazycích několika. Zajímavým typem překladového slovníku je slovník diferenční, který mapuje pouze odchylné jednotky dvou blízkých jazyků. Takovým příkladem může být *Slovensko-český, česko-slovenský slovník rozdílných výrazů* (1963) od Jaroslava Nečase. Vícejazyčné slovníky se nejčastěji váží na nějakou užší či specifickou oblast, jejíž jazykový výklad poskytují. Jazyková literatura často jako nevšední příklad vícejazyčného slovníku uvádí *Srovnávací slovník všech jazyků světa* od německého vzdělance Pallase. Tento slovník sice zachycuje 200 jazyků, samozřejmě však nejde o celkový počet cizích jazyků na světě. Zmiňovaný výkladový slovník může být dvojího typu. Rozlišujeme v této kategorii typ normativní, jenž reflektuje slovní zásobu jednoho konkrétního časového období a postihuje jeho lexikální normu, a informativní, který zachycuje slovní zásobu v daném časovém průřezu a dokladuje slova z různých období jazykového vývoje. Za příklad normativních slovníků nám mohou posloužit velké slovníky českého jazyka, tedy *Příruční slovník jazyk českého* a *Slovník spisovné češtiny*, mezi informativní slovníky můžeme řadit třeba lexikografické práce Josefa Jungmanna.

Dalším možným dělením je hledisko abecední a věcné. Z názvu je jasné, že abecední slovník řadí svá hesla v duchu sémaziologického postupu podle formy, věcný slovník postupuje opačně, onomaziologicky, tedy řazením podle jednotlivých výrazových okruhů. Alfabetáře a nomenklátory měly ostatně již v prvopočátcích vývoje české lexikografie své zásadní místo, jak jsme popsali v minulých kapitolách. Normativní charakter má také slovník současného jazyka, naopak slovníky minulých epoch zachycují většinou delší časová období. Slovníky lze dělit také podle velikosti, přičemž velký slovník obsahuje kolem dvou set tisíc hesel a je zpravidla několikasvazkový, střední slovník disponuje zhruba sto tisíci hesly a malý slovník jich obsahuje do čtyřiceti tisíc. Specifickým typem

jsou miniaturní slovníky kolibří, případně o něco větší slovníky kapesní. V rámci lexikografické produkce lze rozlišit také slovníky speciální, jako je slovník nářeční, etymologický, slovník místních jmen nebo slovník frekvenční. Možností dělení slovníků je jistě víc a námi prezentované dělení rozhodně není jediným možným. Určitou vypovídací hodnotu však toto dělení má a pro ilustraci poslouží podle našeho názoru dostatečně.

3. ČESKÁ A FRANCOUZSKÁ LEXIKOGRAFIE VE 20. STOLETÍ

V následující kapitole se pokusíme demonstrovat vývoj slovníkářství ve francouzském i českém prostředí během 20. století. Vycházíme z faktu, že právě v minulém století se česká slovníkářská tvorba značně rozrostla, zkvalitnila, zprofesionalizovala a stala se obsahově mnohem pestřejší, a tím i logicky přínosnější pro široký okruh uživatelů. Rozvoj lexikografie mohl nastat v důsledku dosaženého jazykovědného poznání i v důsledku rozvoje dalších lingvistických disciplín včetně lexikografie jako takové.

Z obecného pohledu můžeme říci, že se na počátku 20. století vydělují dvě základní skupiny slovníků, které si získají široké uplatnění. Na jedné straně je to jednojazyčný výkladový slovník, na straně druhé jsou to slovníky produkované v rámci specializovaných lexikografických odvětví. Tyto nové oblasti lexikografické produkce nebyly dosud zastoupeny buď vůbec, nebo jen na minimální úrovni kvality a vypovídací teoretické i metodologické hodnoty. Ve 20. století se tak začíná objevovat slovníkářská produkce diachronní, vydávány jsou také slovníky teritoriálně příznakové i slovníky definované některou lingvistickou subdisciplínou, jako jsou například slovníky frazeologické, postupně se zpracovávají také slovníky se specifickými funkcemi, mezi nimiž slovníky

retrográdní, frekvenční nebo třeba synonymické. Zásadní roli ve vývoji české lexikografie hrají také dvoj či vícejazyčné slovníky, které se postupně orientovaly na velmi úzká odvětví a specifické obory lidské činnosti.

Ve francouzském prostředí byla situace mírně odlišná. Úspěch slovníků, jejichž autorem byl Émile Littré nebo Pierre Larousse, znamenal svým způsobem zablokování dalšího rozvoje lexikografie, minimálně v oblasti slovníků jazykových (Gaudin, Guespin, 2000, s. 77). V roce 1905 dochází navíc k vydání slovníku s názvem *Petit Larousse illustré*, který se záhy stal velmi ceněným a na vrcholu obliby se udržel prakticky po celé 20. století. Jen mezi lety 1905 a 1975 se tohoto slovníku prodalo více než třicet milionů kusů, slovník se dočkal mnoha dotisků, z nichž poslední byl realizován v roce 1998. V letech 1928-1933 byl vydáván encyklopedický slovník *Larousse du XXe siècle*, na jehož přípravě se podílel Claude Augé. Určitou konkurenci, která však nakonec firmu Larousse nijak nezastínila, tvořily slovníky Quillet, například *Dictionnaire encyclopédique Quillet* nebo *Dictionnaire Quillet de la langue française. L'art d'écrire et de bien rédiger* (1948), v roce 1955 pak *Dictionnaire pratique Quillet*.

Až do začátku 50. let 20. století jsou prakticky všechny slovníky vydané ve Francii dílem společnosti Larousse a všechny mají poloencyklopedickou formu. Zmínit musíme i skutečnost, že slovníky od Littrého i *Dictionnaire général* jsou rozebrány a jejich dotisk nebyl proveden. Právě nesouhlas s monopolem firmy Larousse a relativně volný trh vedl Paula Roberta k založení společnosti Société du Nouveau Littré a k vydání slovníku s názvem *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française* (1951). Nově založené vydavatelství zaznamenalo úspěch, který přiměl Paula Roberta v roce 1967 k vydání slovníku *Petit Robert*. Za zmínku jistě

stojí také slovník Georgese Gougenheima nazvaný *Dictionnaire fondamental de la langue française*, který byl vydán již v roce 1958 a jehož cílem byla podpora výuky francouzštiny jakožto cizího jazyka. Až v 60. letech začala francouzská lexikografie více reflektovat strukturalistická dogmata. Za příklad může sloužit slovník Jeana Duboise s názvem *Dictionnaire du français contemporain*, jenž byl k dispozici od roku 1966 a jenž poskytoval jednoznačně synchronní pohledy na slovní zásobu francouzského jazyka.

Pro další směřování francouzské lexikografie byl dominantní rok 1971. Právě v tomto roce totiž započalo vydávání slovníku *Grand Larousse de la langue française*, jehož sestavení měli za úkol Louis Guilbert, René Lagane a Georges Niobey. Tento slovník kromě popisu slovní zásoby jazyka obsahoval také množství gramatických i obecně lingvistických článků. Ve stejném roce pak vydavatelé zahájili vydávání slovníku s názvem *Trésor de la langue française. Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle*, za jehož obsah byli zodpovědní Paul Imbs a Bernard Quemada. V roce 1972 vydává lingvista Marcel Cohen slovník s názvem *Dictionnaire du français vivant*, roku 1977 vychází druhé vydání slovníku *Petit Robert*, *Grand Robert* vychází podruhé v roce 1985. Ještě v roce 1976 vydává nakladatelství Bordas slovník *Logos. Grand dictionnaire de la langue français* řízený Jeanem Girodetem.

Zhruba od 70. let se začínají francouzské slovníky zabývat také slovní zásobou francouzského jazyka, kterým se mluví mimo území samotné Francie. V průběhu celého desetiletí se začínají poprvé ve vydávaných slovnících či reedicích slovníků starších objevovat slova užívaná například v québecké francouzštině. Právě v Québecu pak roku 1986 pod vedením Jeana-Clauda Boulangera vyšel asi nejdůležitější z prvních slovníků mapujících francouzštinu mimo Francii, slovník *Dictionnaire*

CEC jeunesse, který jako první fixoval určitou normu québecké varianty francouzského jazyka. V roce 1992 navíc Boulanger edituje a vydává slovník s názvem *Dictionnaire québécois d'aujourd'hui*. Toto období francouzské lexikografie je typické také zvýšenou poptávkou po slovnících určených k pedagogické činnosti a dochází tak k vydávání řady slovníků určených pro školní potřeby.

V roce 1982 dochází k vydání slovníku *Robert méthodique*, editovaného Josettem Rey-Debovem, jenž poskytuje také určité morfologické analýzy a mapuje i teoretické otázky slovní zásoby. Rok 1980 byl ve znamení vydání slovníku *Dictionnaire Hachette junior*, o čtyři roky později pak vyšel *Dictionnaire actif de l'école* a rok nato ještě *Le tour du mot* z pera Jeana Girodeta, což byl slovník určený pro výuku dětí mezi osmi a dvanácti lety. Do této kapitoly pak můžeme zařadit také *Minidébutants* z roku 1986 a *Maxidébutants* z roku 1987. Rok poté vychází *Petit Robert des enfants*, brzy přejmenovaný na *Robert des jeunes*. V roce 1986 vychází v nakladatelství Larousse slovník *Dictionnaire du français au collège*, o rok později vydává nakladatelství Hachette slovník *Dictionnaire pratique du français*. Mezi lety 1982 a 1985 vychází prestižní *Grand dictionnaire encyclopédique Larousse*, slovník o deseti dílech, v roce 1985 se objevuje *Grand Robert de la langue française*.

V roce 1992 dochází k vydání deváté edice slovníku *Dictionnaire de l'Académie française*, ve stejném roce se objevuje pod vedením Alaina Reye *Dictionnaire historique de la langue française*. V roce 1993 vychází *Nouveau Petit Robert*, což je zrevidovaná a značně doplněná verze starší varianty slovníku. O rok později vychází ve stejné edici slovník s názvem *Robert pour tous* a v roce 1996 *Robert quotidien*. V roce 1998 se objevuje *Petit Larousse illustré*, dopracovaný a

novelizovaný slovník, jenž se těšil vždy značné oblibě. Ve stejném roce vychází *Robert micro* a následně ještě několik různě kvalitních, různě obsáhlých a různě zaměřených slovníků.

S rozvojem techniky a počítačnické lexikografie jako lingvistické subdisciplíny se ve Francii objevují také první verze elektronických slovníků. Jako jejich základ sloužila elektronická databáze slovní zásoby z literární produkce nazvaná *Frantext*. Postupně se v elektronické verzi objevují slovníky z renomovaných nakladatelství, jako je Larousse, Hachette nebo Robert, mnohdy je přílohou klasického tištěného slovníku jeho elektronická podoba na kompaktním disku.

Zmínku je třeba věnovat také české lexikografické produkci, jejíž východiska, podmínky a vyhlídky jsme částečně nastínili již v úvodu této kapitoly. Prvním významným a zároveň i prvním jednojazyčným výkladovým slovníkem českého jazyka se stal poměrně rozsáhlý *Příruční slovník jazyka českého*. Tento lexikografický produkt si kladl za cíl důkladně popsat současný, tedy synchronní stav české slovní zásoby a přispět tak ke stabilizaci spisovné variety češtiny i ke stabilizaci dalších variet v rámci stylového rozvrstvení národního jazyka. Excerpovaným materiálem se stala krásná literatura zhruba od roku 1880, výjimečně i starší. Slovník vycházel v letech 1935-1957 a dočkal se osmi dílů v devíti svazcích. Na jeho realizaci měli největší zásluhu Oldřich Hujer, Miloš Weingart Emil Smetánka, v pozdějších letech také Bohuslav Havránek nebo Vladimír Šmilauer.

Prakticky současně byl připravován také výkladový slovník, jenž měl sloužit pro poučení široké veřejnosti, *Slovník jazyka českého pravopisný, kulturní a fraseologický*. Ten vycházel v letech 1935-1937, realizován byl původně ve dvou, od roku 1941 již jen v jednom svazku. U jeho zrodu stál Pavel Váša a

František Trávníček. Přestože šlo o slovník výkladový, obsahoval tento produkt také svou mluvnickou část, což nebývá úplně běžné.

Za vrchol jednojazyčné výkladové lexikografické produkce v českých zemích můžeme dosud považovat obsáhlý *Slovník spisovného jazyka českého*, který navazoval na starší slovník příruční a vyšel poprvé v letech 1960-1971. Zatímco dřívější *Příruční slovník jazyka českého* byl koncipován značně akademicky a jeho srozumitelnost byla širokému publiku náročnější, jeho pokračovatel byl zamýšlen pro skutečně širokou obec uživatelů. Plejádu českých výkladových slovníků ve 20. století završil *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* z roku 1978. Jde o slovník menšího rozsahu, který je určen pro širokou škálu uživatelů. Narozdíl od svých předchůdců vnímá posun spisovného jazyka od krásné literatury směrem k publicistice a v tomto duchu také reflektuje výběr excerpovaného materiálu. Slovník zpracovala redakce pod vedením Josefa Filipce, Františka Daneše, Jaroslava Macháče a Vladimíra Mejstříka. Vzhledem k tomu, že od vytvoření tohoto posledního výkladového slovníku uplynulo již třicet let, je naprosto nezbytné realizovat nový výkladový slovník, který by reflektoval skutečnou, současnou slovní zásobu českého jazyka.

20. století je v naší národní lexikografické produkci typické také vydáváním specializovaných, tematicky i obsahově různě zaměřených slovníků. Už na přelomu 19. a 20. století se začala prosazovat lexikografie diachronní, za jejíž počátek je možno považovat nedokončený *Slovník staročeský* Jana Gebauera. Jeho novodobým pokračováním je pak *Staročeský slovník*, jenž od roku 1968 vydával pražský Ústav pro jazyk český. Diachronní hledisko aplikuje také etymologická lexikografie, která má své zástupce například v *Etymologickém slovníku jazyka českého* autorské dvojice Holub-Kopečný, případně novější *Český*

etymologický slovník vydaný roku 2000 a sestavený Jiřím Rejzkem. Bartošův *Dialektický slovník moravský* (1906) dal počátek disciplíně, kterou nazýváme jako nářeční lexikografie. Jejím dominantním představitelem je dlouho očekávané dílo, *Český jazykový atlas*, jehož autorem je dvojice Balhar-Jančák, a jehož první tři díly vyšly v letech 1992, 1997 a 1999. Fenomémem slangů se od druhé poloviny 20. století zabývá především ostravský bohemista Jaroslav Hubáček, například ve svém *Malém slovníku českých slangů* (1998).

Specifickou oblast českého lexika zachycují také slovníky terminologické, které se rozvinuly prakticky pro všechny vědní obory a odvětví. V lexikografii minulého století se pak jako zvláštní typ slovníkářské produkce vyčlenily slovníky cizích slov, které stojí na pomezí lexikografie terminologické a lexikografie etymologické. Slovníků cizích slov vyšla od poloviny minulého století velká řada, pro ilustraci můžeme zmínit například práce Jiřího Hallera, Karla Kučery nebo Lumíra Klimeše. V rámci moderní české lexikografie se dále osamostatnily slovníky onomastické nebo slovníky frazeologické. Právě posledně zmiňované slovníky se věnovaly té části slovní zásoby, na kterou standardně koncipované výkladové slovníky pamatovaly jen velmi okrajově. Zde je třeba zmínit reprezentativní *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, který redakčně vedl František Čermák a který vychází od 80. let minulého století. Postupně se objevují také slovníky, lišící se způsobem řazení materiálu a funkcí, vydávány jsou slovníky pojmové a synonymické nebo třeba slovníky frekvenční. Zvláštní způsob řazení materiálu pak užívají slovníky retrogradní, mezi nimiž si významné postavení získala například práce Eleonory Slavíčkové nazvaná *Retrogradní morfematický slovník češtiny* (1975) nebo *Retrogradní slovník současné češtiny* (1986) bohemistů Marie Těšitelové, Jana Petra a Jana Králíka. Různorodou plejádu specificky zaměřených

slovníků doplňují ještě slovníky syntaktické, například *Valenční slovník nejčastějších českých sloves* (1997) od trojice Svozilová-Prouzová-Jirsová.

Moderní česká, ale i světová lexikografie musí postupně reflektovat také nově tvořená slova, která se do národního lexika dostávají z jiných jazykových a kulturních prostředí a která si vydobudou v rámci slovní zásoby své místo. Takovým slovům říkáme neologizmy a jde o nevžitá, neustálená tvary, nová slova či jejich nové užití nebo o nové jednotky v jazyce vzniklé (Lotko, 2003). Reprezentativním zástupcem tohoto typu slovníků je bezesporu slovník Olgy Martinové a dalších autorů nazvaný *Nová slova v češtině 1. Slovník neologizmů* (1998). Druhý díl této práce pak vyšel v roce 2004.

Přestože jsme si vědomi skutečnosti, že jsme v rámci této kapitoly neposkytli kompletní výčet všech slovníků, které byly na našem území vytvořeny a vydány během 20. století, myslíme si, že takový přehled není v rámci naší práce ani nutný. Naším cílem bylo v této kapitole naznačit směřování a vývoj lexikografie v českém i francouzském prostředí. I když moderní lexikografie preferuje speciálně zaměřené slovníky, nedá se říct, že by klasický výkladový slovník ustupoval do pozadí. Právě vytvoření nového výkladového slovníku, který by se důstojně věnoval současné slovní zásobě, je smělým plánem dotčených lexikografických pracovišť jak v České republice, tak ve Francii. Jako společný leitmotiv současné a především budoucí lexikografické práce v obou zemích, jež jsou centrem zájmu naší práce, můžeme zodpovědně označit respekt k počítačovým technologiím a zpracovaným korpusům národního jazyka. Je tedy naprosto jasné, že další vývoj lexikografie bude právě ve znamení sepjetí s jazykovými korpusy i jinými, dílčími slovníkovými databázemi, které jsou pro oba jazyky zpracovány nebo se dále zpracovávají.

3.1 Osobnosti česko-francouzsko-české lexikografie ve 20. století

Přestože 20. století přineslo poměrně značný rozvoj česko-francouzsko-české lexikografie, nedá se říct, že by počet tvůrců, kteří se této práci systematicky v rámci své vědeckobadatelské činnosti věnovali, byl nějak vysoký. V rámci přehledu, který následuje po této kapitole, sice předkládáme řadu různorodých jmen, u většiny z nich však byla jejich lexikografická práce pro česko-francouzsko-českou slovníkářskou produkci spíše výjimečná či ojedinělá. Na následujících řádcích proto zmiňujeme pouze lingvisty, které můžeme zařadit mezi skutečné osobnosti lexikografie námi zpracovávaného okruhu, ať už soustavnou prací v oboru nebo autorstvím slovníků trvalé a zásadní hodnoty. Informace k dalším autorům, kteří jsou uvedeni v přehledu slovníků, lze získat například na internetových stránkách vědeckých pracovišť, na kterých působí, nebo přímo v některých slovnících, na jejichž tvorbě se podíleli. U autorů některých specializovaných slovníků, jako je například slovník z oblasti medicíny a podobně, mohlo jít také o odborníky na danou specifickou oblast s určitou znalostí francouzského jazyka, kteří své kroky konzultovali s některým odborníkem na francouzský jazyk a na lexikografii.

Buben, Vladimír (1888 - 1956)

Český romanista, který se narodil v Hradci Králové a pracoval jako univerzitní profesor v Bratislavě, později byl profesorem Univerzity Karlovy v Praze. Habilitoval se v roce 1922, jeho oborem byla srovnávací mluvnice románských jazyků. Významným přínosem pro česko-francouzsko-českou lexikografii byl jeho Slovník česko-francouzský (1923, Praha) i další slovníky s výchozím českým či francouzským jazykem, které byly vydávány po řadu let v různých obměnách či doplněných reedicích.

Dubský, Josef (1917 - 1996)

Studoval češtinu a francouzštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, od roku 1982 profesor románské filologie a španělštiny na FF UK. Jako hostující profesor působil na řadě světových univerzit, například na Kubě nebo ve Španělsku. Působil také jako čestný předseda několika profesních jazykových organizací. V roce 1992 byl jmenován komturem řádu Isabely Katolické. Přestože jeho hlavním zájmem byla stylistika a lexikologie španělštiny, zásadní význam pro českou romanistiku a její lexikografii měl například jeho Francouzsko-český a česko-francouzský obchodní slovník (1998, Praha) a řada dalších slovníků, na kterých se spolupodílel.

Dubský, Ota (1886 - 1956)

Významný český romanista a autor řady úspěšných slovníků. Pracoval mimo jiné jako lektor vysoké obchodní školy nebo České obchodní akademie v Praze. Kromě tvorby učebnic francouzského jazyka se zabýval také literaturou, je autorem řady překladů i teoretických prací z oblasti literární historie. Jako lexikograf nebude zapomenut například díky svému Česko-francouzskému frazeologickému slovníku obchodnímu a technickému (1939, Praha) nebo Česko-francouzskému hospodářskému slovníku (1955, Praha) a Francouzsko-českému hospodářskému slovníku (1964, Praha).

Herzer, Jan (1850 - 1903)

Český romanista, absolvent studia klasických a románských jazyků na pražské Univerzitě Karlově. Po stáži v Paříži vyučoval francouzský jazyk v Hustopečích a v Kroměříži, poté přesídlil do Prahy. V roce 1879 získal titul doktora filozofie, učil francouzštinu na technice v Praze a byl také tlumočnickem francouzského jazyka při c.k. zemském soudu v Praze. Autor řady literárněhistorických článků z dějin

francouzské literatury, tvůrce části hesel z francouzské, španělské a portugalské literatury pro fenomenální Ottův Slovník naučný. Za zmínku stojí také jeho překlady z francouzštiny, například Daudetova Arelatka z roku 1885. Trvalý přínos pro českou romanistiku a lexikografii speciálně znamenalo jeho spoluautorství dvojdílného Slovníku francouzsko-českého (1896, Praha), v práci mu sekundoval Čeněk Ibl.

Ibl, Čeněk (1851 - 1902)

Významný český lexikograf, překladatel, spisovatel. Absolvent pražského akademického gymnázia a filozofické fakulty pražské univerzity. Po absolutoriu učil na reálce v Ječné ulici v Praze, poté byl profesorem vyšší reálky v Pardubicích a následně na Vinohradech. Věnoval se především moderním jazykům a těsnopisu, je mimo jiné autorem třídílné učebnice těsnopisu nebo řady překladů z literárních děl. Do dějin české romanistiky vstoupil především spoluautorstvím Slovníku francouzsko-českého, na němž pracoval spolu s Janem Herzerem.

Vlasák, Václav (1931)

Zřejmě nejvýznamnější lexikograf české romanistiky. Vystudoval češtinu a francouzštinu na FF UK v Praze, po studiích působil na své katedře jako asistent, po nuceném odchodu pracoval po zbytek pracovní kariéry na VŠE Praha. V roce 1990 byl jmenován profesorem. Ve druhé polovině šedesátých let vedl lektorát českého jazyka na pařížské Sorbonně. Je autorem významných francouzsko-českých i česko-francouzských slovníků, předmětem jeho zájmu byl především obecný jazyk s přesahy ke slangu či argotu, ale také nová slova nebo otázky lexikologické teorie a didaktiky.

4. ČESKO-FRANCOUZSKO-ČESKÁ LEXIKOGRAFICKÁ PRODUKCE VE 20. STOLETÍ

Následující kapitola by měla přinést nejvyšší přidanou hodnotu naší práce, neboť její obsah nebyl dosud podrobněji zpracován v žádné jiné práci či monografii. V dostupných zdrojích v rámci České republiky totiž nenalezneme souhrnný přehled všech lexikografických produktů, reflektujících veškeré česko-francouzsko-české slovníky nejrozličnějších žánrů a zaměření, které byly na území českých zemí vydány. A právě tuto mezeru chceme sepsáním této práce alespoň z části vyplnit. Z pochopitelných důvodů se omezíme na produkci 20. století, resp. na produkci do konce roku 2007. Součástí informací o některých vydaných slovnících bude také stručná anotace, která by měla poskytovat dostatečnou, byť nijak zvlášť zevrubnou deskripci daného slovníku. Pokud vychází slovník, který komentujeme, i v dalších letech, komentář zůstane jen u prvního vydání.

Slovníky budeme řadit postupně podle roku vydání, od počátku století po současnost. V případě autorského kolektivu uvádíme pouze jméno vedoucího autorského kolektivu, respektive první ze seznamu uvedených jmen. V rámci jednotlivých let budeme uvádět všechny slovníky, které toho roku vyšly, a to i v případě, že daný slovník již byl dříve vydán a jde o dotisk či přepracované vydání. Informaci o tom, zda je opětovně vydávaný slovník jen dotiskem či přepracovanou verzí, uvádět nebudeme, protože to pro naše potřeby není nijak významně účelné. Údaje o názvech slovníků a jejich autorech čerpáme z katalogů Národní knihovny ČR v Praze, a uvádíme tedy názvy tak, jak jsme je našli v těchto dokumentech.

Česko-francouzsko-české slovníky se na našem území začaly systematicky objevovat právě ve 20. století. Nicméně již

v roce 1892 vydala Pražská tělocvičná jednota francouzsko-český slovník z oblasti tělocviku, v roce 1894 pak vydalo Ottovo nakladatelství dva obecné francouzsko-české slovníky. Za zajímavý můžeme označit fakt, že již od počátku minulého století, resp. od konce století předminulého, docházelo k vydávání úzce zaměřených slovníků, například z oblastí obchodní nebo právní slovní zásoby, oblíbeným tématem byl také sport. Další specificky zaměřený slovník mapující nikoli obecnou, ale výsostně specializovanou slovní zásobu, byl na našem území vydán již v roce 1929. Nicméně je třeba dodat, že množství slovníků vydaných během první poloviny století nijak významné nebylo, zlom nastal při relativním uvolnění tvrdých poměrů v Československu v 60. letech, kdy se česko-francouzsko-české slovníky vydávaly v poměrně značném množství. Jistý vliv na tuto skutečnost jistě měla touha lidí po západních kulturách, literaturách i jazycích. 60. léta navíc přinesla druhou vlnu vydávání specializovaných slovníků, které reflektují úzce profilované lexikum. Zajímavá byla také situace v okupačním roce 1938, kdy československé ministerstvo národní obrany vydalo velmi příznačně francouzsko-český slovník popisující slovní zásobu z oblasti vojenství a obrany.

Důstojná lexikografická produkce česko-francouzsko-českého zaměření se paradoxně objevovala i v normalizačních 70. letech, opětovný útlum přinesla až léta 80. Po sametové revoluci v roce 1989 došlo k otevření státních hranic a okamžité řízené změně orientace na západní prostředí. Situaci ve společnosti samozřejmě refletovaly také vydavatelé, nejen odborné literatury. Roky 1992 a následně pak 1998 byly v rámci celé slovníkářské historie 20. století na množství vydaných slovníků snad nejbohatší, množství dalších slovníků se na českém trhu objevilo také s počátkem 21. století.

Je všeobecně známou skutečností, že Československo hrálo v období mezi dvěma světovými válkami poměrně významnou roli na mezinárodním poli. I přesto se na československém území neobjevil žádný česko-francouzský slovník z oblasti mezinárodních vztahů, diplomacie nebo nadnárodní spolupráce. Také oblast kultury dosáhla v meziválečném období evropského uznání, ale ani lexikum této oblasti nebylo v rámci česko-francouzsko-českého slovníkářství dosud zpracováno. Naopak došlo k vydání několika typů slovníků technického jazyka, místy zpracovaného až v absurdních oblastech, jako je traktorová technika nebo zemědělské stroje. Tento fakt byl samozřejmě dán dobovými poměry i požadavky Rady vzájemné hospodářské pomoci. Je však třeba podotknout, že ani tyto slovníky nebyly v tehdejší Československu vydávány nijak hojně. Na vině byla skutečnost, že francouzština nepatřila v dobách socialismu mezi protežované cizí jazyky a logicky například v produkci česko-rusko-české vyšlo slovníků zaměřených na slovní zásobu z oblasti agrární politiky nebo pracovních zemědělských strojů mnohem více. Upozornit je třeba také na dva slovníky, vydané nakladatelstvím The Linguaphone v Londýně v roce 1940 a 1947. Šlo o slovní zásobu k francouzskému konverzačnímu kurzu Linguaphone. Jeden slovník z této skupiny vyšel i v Praze roku 1942.

Po roce 1989 se situace v oblasti pohledu na západní cizí jazyky dramaticky změnila a dnes patří francouzština v českém prostředí mezi nejvíce vyhledávané jazyky. I z tohoto pohledu je budoucnost česko-francouzsko-české lexikografické produkce na českém území příznivá.

Rok vydání 1900

Slovník česko-francouzský

Autor: Hertha Meyerová

Nakladatel: Schmidt a Günter Lipsko

Rok vydání 1910

Nový kapesní slovník francouzsko-český a česko-francouzský =
Nouveau dictionnaire manuel français- tchèque et tchèque-
français

Autor: Josef Kubín

Nakladatel: Jindřich Lorenz Třebíč

Anotace: První obsáhlejší slovník tohoto typu, který na zhruba šesti stech stranách mapuje slovní zásobu běžně užívanou na počátku století. Slovník sloužil po řadu let jako jediný obecný slovník u nás. Vzhledem ke stáří téměř sto let však deskripce působí značně archaicky a místy nesrozumitelně. Přesto je slovník vzácným dokladem dobového zájmu o francouzský jazyk.

Rok vydání 1911

Kapesní slovník francouzsko-český a česko-francouzský pro
potřebu pisárny, školskou a soukromou

Anotace: Louis Feller

Nakladatel: R. Storch Praha

Anotace: Slovník obsahuje obecnou slovní zásobu francouzského jazyka, vysvětlení v heslářích však působí místy velmi nesrozumitelně.

Rok vydání 1916

Nouveau dictionnaire manuel tchègue-français et français-tchègue = Nový kapesní slovník česko-francouzský a francouzsko-český

Autor: Josef Kubín

Nakladatel: Jindřich Lorenz Třebíč

Rok vydání 1920

Nový kapesní slovník česko-francouzský a francouzsko-český.

Díl 1

Autor: Josef Kubín

Nakladatel: Jindřich Lorenz Třebíč

Anotace: Původní slovník, vydaný již před deseti lety, byl rozdělen na dva díly.

Nový kapesní slovník česko-francouzský a francouzsko-český.

Díl 2

Autor: Josef Kubín

Nakladatel: Jindřich Lorenz Třebíč

Anotace: Původní slovník, vydaný již před deseti lety, byl rozdělen na dva díly.

Slovník česko-francouzský: kapesní vydání

Autor: Jan Herzer

Nakladatel: J. Otto Praha

Rok vydání 1921

Slovník česko-francouzský

Autor: Jan Herzer

Nakladatel: J. Otto Praha

Slovník francouzsko-český: kapesní vydání

Autor: Jan Herzer

Nakladatel: J. Otto Praha

Rok vydání 1923

Slovník česko-francouzský = Dictionnaire tchèque-français

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Kvasnička a Hampl Praha

Rok vydání 1927

Nový kapesní slovník česko-francouzský a francouzsko-český =
Nouveau dictionnaire manuel tchèque-français et français-
tchèque

Autor: Josef Kubín

Nakladatel: Jindřich Lorenz Třebíč

Anotace: Další vydání známého slovníku, který hrál dlouhá léta dominantní roli v lexikografické produkci daných jazyků.

Rok vydání 1929

Francouzsko-český slovník terminologický a fraseologický pro
obchodní a průmyslovou korespondenci. Část I. Francouzsko-
česká = Partie I Français-tchèque

Autor: Jan Strnad

Nakladatelství: Česká grafická unie Praha

Rok vydání 1930

Slovník česko-francouzský: pro potřebu obchodní a právní
s frazeologií a vzorci

Autor: Emil Kudrna

Nakladatel: Jiří Faustus Plzeň

Rok vydání 1934

Francouzsko-český slovník tělocvičný a sportovní =
Dictionnaire français-tchèque des termes techniques de la
gymnastique et des sports

Autor: Karel Hilgartner

Nakladatel: Státní nakladatelství Praha

Anotace: Slovník o rozsahu zhruba sto třicet stran nabízí další zpracování oblíbené slovní zásoby z oblasti sportu. Obsahem jsou obecná hesla související se sportováním, ale terminologie z dané oblasti.

Rok vydání 1935

Nový česko-francouzský slovník Unikum s označením výslovnosti
a přízvuku

Autor: Anna Formánková-Kubínová

Nakladatel: A. Neubert Praha

Anotace: Tři set padesáti stránkový slovník popisující obecnou slovní zásobu a obsahující ve větší míře také gramatické údaje a fonetická pravidla s vysvětlivkami.

Rok vydání 1936

Slovník česko-francouzský. První díl, A-P

Autor: Oldřich Stehlík

Nakladatel: Vesmír Praha

Anotace: První ze dvou dílů většího slovníku, základ mapované slovní zásoby tvoří excerpta z francouzských překladů české beletrie, především děl Arbese, Němcové, Čapka nebo Šrámka.

Slovník česko-francouzský. Druhý díl, R-Ž

Autor: Oldřich Stehlík

Nakladatel: Vesmír Praha

Anotace: Druhý ze dvou dílů slovníku, popis výše.

Slovník česko-francouzský (s připojenou výslovností a se zvláštním zřetelem k francouzským rčením a vazbám jakož i potřebám obchodní korespondence)

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Kvasnička a Hampl Praha

Anotace: První slovník, který v našem prostředí mapuje také oblast ustálených slovních spojení, zde někdy s méně pochopitelným přesahem do slovní zásoby obchodního jazyka.

Rok vydání 1937

Kapesní slovník francouzsko-český a česko-francouzský s připojenou výslovností

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Kvasnička a Hampl Praha

Technický a obchodní slovník česko-francouzský s přiloženým krátkým technickým slovníkem německo-francouzsko-českým

Autor: Aleksandr Solovjev

Nakladatel: vlastním nákladem, Praha

Anotace: Na zhruba čtyři sta čtyřiceti stranách tento slovník poprvé ve větší míře a systematicky mapuje lexikum technického jazyka, s přesahy k jazyku obchodnímu.

Rok vydání 1938

Francouzsko-český vojenský slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Ministerstvo národní obrany Praha

Anotace: Rozsahem nevelký, asi sto čtyřiceti stránkový slovník popisující slovní zásobu z oblasti vojenství, překládány jsou také vojenské hodnosti, strategické termíny z oblasti vojenských operací, pozemní síly i letectvo.

Rok vydání 1939

Česko-francouzský frazeologický slovník obchodní a technický

Autor: Ota Dubský

Nakladatel: Česká grafická unie Praha

Slovník mluvené řeči francouzsko-český, česko-francouzský = Nouveau dictionnaire portatif français-tchèque et tchèque- français: Francouzsky v praxi: Nejužívanějších 20.000 slov

Autor: František Podzimek

Nakladatel: Josef Hokr Praha

Rok vydání 1940

Česko-francouzský frazeologický slovník obchodní a technický

Autor: Ota Dubský

Nakladatel: Česká grafická unie Praha

Rok vydání 1942

Slovník francouzsko-český: S připojenou výslovností a se zvláštním zřetelem k francouzským rčením a vazbám, jakož i k potřebám obchodní korespondence

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Kvasnička a Hampl Praha

Rok vydání 1943

Francouzsko-český slovník: K učebním textům francouzského jazyka pro 1. až 4. ročník vyšších obchodních škol

Autor: Ota Dubský

Nakladatel: Česká grafická unie Praha

Anotace: Slovník slouží jako doplňkový text pro výuku francouzštiny a jako součást učebnice jazyka.

Rok vydání 1944

Francouzsko-český slovník odborných výrazů z astronomie

Autor: Allan Línek

Nakladatel: Soukromá astrofyzikální observatoř Josefov

Anotace: Specificky zaměřený slovník, nevelký rozsah, terminologie i výrazy obecnější.

Rok vydání 1948

Slovník obchodní a hospodářský francouzsko-český = Dictionnaire commercial et économique français-tchèque

Autor: Josef Čada

Nakladatel: Samcovo knihkupectví Praha

Rok vydání 1949

Slovník francouzsko-český s připojenou výslovností a se zvláštním zřetelem k francouzským rčením a vazbám, jakož i k potřebám obchodní korespondence

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Kvasnička a Hampl Praha

Rok vydání 1952

Slovník francouzsko-český a česko-francouzský

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1953

Slovník česko-francouzský

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Slovník francouzsko-český a česko-francouzský: Příruční slovník pro gymnasia, vyšší hospodářské školy a kursy ve Státním ústavu jazyků

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1954

Slovník francouzsko-český a česko-francouzský

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1955

Česko-francouzský hospodářský slovník

Autor: Ota Dubský

Nakladatel: Orbis Praha

Anotace: Téměř šesti set stránkový slovník zabývající se lexikem z oblasti ekonomie, hospodářství, prodeje i obchodu obecně.

Slovník francouzsko-český; Slovník česko-francouzský: příruční slovník pro školy všeobecně vzdělávací a odborné

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1958

Kapesní slovník francouzsko-český

Autor: Vladimír Smolák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Termín kapesní je zde zavádějící, slovník má téměř čtyři sta stran, mapuje obecnou a běžnou slovní zásobu.

Rok vydání 1960

Česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Vladimír Smolák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1961

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník = Dictionnaire français-tchèque et tchèque français

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: Část francouzsko-česká

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzština běžná a hospodářská. Část 3. Souhrnný francouzsko-český slovník. Přehled slovesných vazeb s infinitivem. Přehled společenských rčení a obrátů. Klíč ke cvičením

Autor: Josef Hendrich

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Sto devadesáti stránkový slovník, který kromě lexika zpracovává také část gramatiky.

Rok vydání 1963

Kapesní slovník francouzsko-český a česko-francouzský

Autor: Vladimír Smolák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český technický slovník

Autor: J. Gottwald

Nakladatel: SNTL Praha

Anotace: Více než osmi set stránkový slovník mapující rozsáhlou slovní zásobu z oblasti technického jazyka v tom nejširším pojetí, zpracováno je lexikum z mnoha technických oborů, jako je strojírenství, stavebnictví, hutnictví, kovovýroba apod.

Rok vydání 1964

Česko-francouzský technický slovník

Autor: J. Gottwald

Nakladatel: SNTL Praha

Kapesní francouzsko-český a česko-francouzský technický slovník

Autor: Anna Naxerová

Nakladatel: SNTL Praha

Anotace: Zhruba pět set stran technické slovní zásoby z nejrůznějších oblastí technického jazyka, přidaná hodnota spočívá především v tom, že jde o slovník zpracovávající technickou slovní zásobu, jehož jedna část bere za výchozí jazyk češtinu. Jistou podobnost můžeme najít u slovníku Alexandra Solovjeva z roku 1937.

Francouzsko-český hospodářský slovník

Autor: Ota Dubský

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Osm set šedesát stran mapujících nejvíce užívanou slovní zásobu z oblasti ekonomického a hospodářského jazyka, objevují se také termíny z bankovníctví nebo pojišťovnictví.

Francouzsko-český obalový slovník = Dictionnaire de l'emballage français-tchèque

Autor: neuveden

Nakladatel: Obalový ústav Praha

Anotace: Slovník vydaný soukromým subjektem pro potřeby překladů v rámci svých zahraničně-obchodních styků, materiál obsahuje lexikum týkající se obalového materiálu.

Rok vydání 1965

Česko-francouzský obalový slovník = Dictionnaire de l'emballage tchèque-français

Autor: neuveden

Nakladatel: Obalový ústav Praha

Anotace: Druhá část slovníku z roku 1964, výchozím jazykem je nyní čeština.

Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Vladimír Smolák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Kapesní technický slovník česko-francouzský a francouzsko-český: Obor: traktory a zemědělské stroje

Autor: neuveden

Nakladatel: Motokov Praha

Anotace: Slovník zpracovává lexikum technického jazyka, akcent na slovní zásobu zmíněného oboru.

Rok vydání 1966

Francouzská lékařská konverzace: Slovník francouzsko-český a česko-francouzský

Autor: Jaroslav Šolc

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Slovník se věnuje slovní zásobě z oblasti medicíny.

Rok vydání 1967

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: Část francouzsko-česká

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1968

Čeština pro cizince = Tchèque sur la base du français: Určeno pro posl. fak. jazykové a odb. přípravy. 4. díl. Česko-francouzský slovník

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Slovník zde představuje doplněk uznávané učebnice češtiny pro cizince, jejíž metodika je postavena na francouzštině.

Rok vydání 1969

Dokumentační sklářský slovník česko-francouzský

Autor: Josef Chobot

Nakladatel: Sklo Union Teplice

Anotace: Rozsahem nevelký slovník o počtu zhruba sto třicet stran zpracovává slovní zásobu ze sklářského oboru. Slovník je ceněnou pomůckou jak na školách technického typu, tak na školách s umělecko-průmyslovým zaměřením.

Francouzsko-český slovník kosmetologický

Autor: František Ženíšek

Nakladatel: Čs. společnost kosmetických chemiků Praha

Anotace: Minislovníček, zhruba devadesát stran, poskytuje překlad základní terminologie z oblasti chemické kosmetiky.

Rok vydání 1971

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: Část česko-francouzská.

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: Část francouzsko-česká

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Jarmila Hamplová-Šusterová

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český technický textilní slovník

Autor: E. Lesyková

Nakladatel: Alfa Bratislava

Anotace: Slovník o téměř pěti stech stranách mapuje slovní zásobu z oblasti textilního průmyslu, objevují se i přesahy do lexika oděvnictví.

Rok vydání 1972

Česko-francouzský technický textilní slovník

Autor: E. Lesyková

Nakladatel: Alfa Bratislava

Anotace: Druhý díl slovníku z roku 1971, výchozím jazykem je nyní čeština.

Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Jarmila Hamplová-Šusterová

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: Část česko-francouzská

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: Část francouzsko-česká

Autor: Vladimír Buben

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český slovník = Dictionnaire français-tchèque

Autor: Stanislav Lyer

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český slovník nových slov a vybrané frazeologie: Určeno pro posluchače všech fakult Vysoké školy ekonomické

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Slovník mapující dobovou slovní zásobu jazyka s akcentem na nově přejímaná slova, která se do francouzského lexika postupně dostávala.

Rok vydání 1973

Česko-francouzský slovník: K učebnici Čeština pro cizince (Základní kurs): Určeno pro posl. fak. jazykové a odb. přípravy

Autor: Miroslava Šimová

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Doplněk k učebnici.

Rok vydání 1974

Velký francouzsko-český slovník. 1. díl. A-K

Autor: Josef Neumann

Nakladatel: Academia Praha

Anotace: Rozsáhlý slovník věnující se obecné slovní zásobě i terminologii z různých oborů, některá slova jsou převzata také z hovorového jazyka.

Velký francouzsko-český slovník. 2 díl. L-Z

Autor: Josef Neumann

Nakladatel: Academia Praha

Rok vydání 1976

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník pro televizní pracovníky a překladatele

Autor: Otto Levinský

Nakladatel: SNTL Praha

Rok vydání 1978

Česko-francouzský technický slovník

Autor: Libuše Vomáčková

Nakladatel: SNTL Praha

Anotace: Rozsáhlý slovník mapující lexikum technické francouzštiny.

Francouzsko-český technický slovník

Autor: Libuše Vomáčková

Nakladatel: SNTL Praha

Anotace: Na více než devíti stech stranách je zpracována slovní zásoba z nejrozličnějších odvětví technického jazyka.

Francouzsko-český slovník stavební

Autor: Jan Martínek

Nakladatel: České vysoké učení technické Praha

Anotace: Slovník vydaný jako součást učebních textů ČVUT, zhruba pět set stran, slovní zásoba z oblasti stavebnictví.

Rok vydání 1980

Česko-francouzský slovník architektonický: Určeno pro posl. fak. architektury

Autor: Jan Martínek

Nakladatel: České vysoké učení technické Praha

Anotace: Více než pět set stran, na kterých je zpracována terminologie z oblasti architektury a částečně stavebnictví.

Rok vydání 1981

Česko-francouzský a francouzsko-český slovník na cesty

Autor: Věra Čapková

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1983

Francouzsko-český slovník z oboru cukrovarnictví a řepářství

Autor: Ludmila Divecká

Nakladatel: Výzkumná a vývojová základna cukrovar. prům. Praha

Anotace: Minislovník zpracovávající slovní zásobu z netradičního odvětví, slovník shrnuje nejdůležitější lexikum daných oborů.

Rok vydání 1985

Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Jarmila Hamplová-Šusterová

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1987

Česko-francouzský slovník = Dictionnaire tchèque-français, sv.

1 A-Q

Autor : Václav Vlasák

Nakladatel : Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Velmi rozsáhlý slovník věnující se obecné slovní zásobě, objevuje se i terminologie a idiomatika. Slovník má více než tisíc stran a po řadu let si udržuje postavení dominantního lexikografického produktu u nás.

Rok vydání 1988

Česko-francouzský slovník = Dictionnaire tchèque-français, sv.

2 R-Ž

Autor : Václav Vlasák

Nakladatel : Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Druhý díl slovníku z roku 1987.

Rok vydání 1989

Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Jarmila Hamplová-Šusterová

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Rok vydání 1990

Česko-francouzský a francouzsko-český slovník na cesty

Autor: Věra Čapková

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství

Rok vydání 1991

Terminologický slovník česko-francouzský a česko-španělský:

Určeno pro posluchače 1. - 5. ročníku francouzské a španělské
filologie

Autor: Jiří Černý

Nakladatel: Univerzita Palackého Olomouc

Anotace: Učební text sepsaný především pro potřeby studentů FF
UP Olomouc.

Odborná francouzština pro lékařskou praxi. Díl 2. Francouzsko-
český slovník

Autor: Ludmila Bártová

Nakladatel: Institut pro další vzdělávání prac. ve zdrav. Brno

Anotace: Slovník je zde součástí učebnice, obsahuje slovní
zásobu z oblasti medicíny.

Rok vydání 1992

Česko-francouzský a francouzsko-český slovník na cesty

Autor: Věra Čapková

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství

Česko-francouzský slovník = Vocabulaire tchèque-français

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin publishing Olomouc

Česko-francouzský slovník: Praktický pro studenty a pro
turisty

Autor: neuveden

Nakladatel: Univerzum Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník

Autor: Jarmila Hamplová-Šusterová

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český, česko-francouzský slovník = Dictionnaire
français-tchèque, tchèque-français

Autor: Marie Murzinová

Nakladatel: Montanex Ostrava

Anotace: Čtyři sta stran, obecná slovní zásoba i terminologie.

Malý francouzsko-český, česko-francouzský slovník:
Nejužívanější slova

Autor: Hana Škorpíková

Nakladatel: Naše vojsko Praha

Anotace: Slovník na téměř dvě stě třiceti stranách mapuje
nejvíce užívaná slova, objevuje se také idiomatika.

Odborná francouzština pro lékařskou praxi II. Česko-
francouzský slovník II. část

Autor: Ludmila Bártová

Nakladatel: Institut pro další vzdělávání prac. ve zdrav. Brno

Anotace: Druhá část slovníku z roku 1991, výchozím jazykem je
tentokrát čeština.

Praktický česko-francouzský a francouzsko-český slovník

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Media Praha

Francouzsko-český slovník = Dictionnaire français-tchèque

Autor: Stanislav Lyr

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Velký francouzsko-český slovník = Grand français-tchèque
dictionnaire

Autor: Josef Neumann

Nakladatel: Academia Praha

Rok vydání 1993

Česko-francouzský slovník = Dictionnaire tchèque-français

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský technický slovník

Autor: Marie Murzinová

Nakladatel: Montanex Ostrava

Rok vydání 1994

Česko-francouzský slovník = Vocabulaire tchèque-français

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český právní slovník

Autor: Jana Tomaščinová

Nakladatel: HaH Jinočany

Anotace: Přes dvě stě osmdesát stran, slovní zásoba z oblasti práva, justice a soudnictví.

Malý francouzsko-český slovník z oboru vzdělávacích systémů =
Petit dictionnaire français-tchèque - les systèmes de
formation

Autor: Oldřich Berka

Nakladatel: Slezská univerzita Opava

Anotace: Učební text - skriptum, sto pět stran, specializovaná slovní zásoba, terminologie.

Rok vydání 1995

Obrázkový francouzsko-český slovník

Autor: Helen Davies

Nakladatel: Fraus Plzeň

Anotace: Humorně zpracovaný slovník, lexikum je řazeno dle situací denního života, barevné ilustrace, sto dvacet stran.

Pojišťovací francouzsko-český slovník

Autor: Marie Kovárnová

Nakladatel: Pulso Praha

Anotace: Sto osmdesát dva stran slovní zásoby z oblasti pojištění, teorie rizik a škod.

Rok vydání 1996

Ilustrovaný slovník pro kuchaře a číšníky: (česko-německý,
česko-anglický, česko-francouzský, česko-italský)

Autor: Jindřich Mottl

Nakladatel: Grada Praha

Anotace: Čtyřjazyčný slovník obsahující lexikum z oblasti vaření, stolničení, servírování pokrmů a obsluhy zákazníků.

Kovárenský slovník: česko-anglicko-německo-francouzský,
anglicko-český, německo-český, francouzsko-český

Autor: Boris Sommer

Nakladatel: Svaz kováren ČR Praha

Anotace: Slovník obsahuje názvosloví z kovárenského oboru,
přísně odborná slovní zásoba, sto sedmáct stran.

Rok vydání 1997

Česko-francouzský a francouzsko-český finanční slovník

Autor: Renata Pohorská

Nakladatel: Vysoká škola ekonomická v Praze

Anotace: Učební text VŠE, zpracována je slovní zásoba
z oblasti financí, daní a peněžnictví obecně.

Česko-francouzský a francouzsko-český slovník nových slov

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Vysoká škola ekonomická v Praze

Anotace: Učební text VŠE, sto sedmáct stran, slovník zaznamenává
neologismy i nově přejetá slova objevující se nově ve
francouzské slovní zásobě.

Česko-francouzský odborný slovník z oblasti právní, správní a
politické = Dictionnaire juridique, administratif et politique
tchèque-français

Autor: Patrick Pataki

Nakladatel: Linde Praha

Anotace: Slovník se věnuje slovní zásobě z uvedených oblastí,
terminologie i obecnější výrazy, dvě stě čtyřicet dva stran.

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: část francouzsko-česká = Dictionnaire français-tchèque et tchèque-français : tome français-tchèque

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: část česko-francouzská = Dictionnaire français-tchèque et tchèque-français : tome tchèque-français

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Francouzsko-český slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Rok vydání 1998

Česko-francouzský slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Česko-francouzský slovník automobilové dopravy a silničního práva: trestní řízení - pravidla silničního provozu, dopravní nehody a jiná trestná činnost

Autor: Bohumíra Kouřilová

Nakladatel: Jednota tlumočnicků a překladatelů Praha

Anotace: Jediný slovník svého druhu na našem i francouzském knižním trhu, dvě stě šedesát stran, lexikum z oblasti

silniční vyhlášky, konstrukce a provozu motorových vozidel a silničního provozu obecně.

Francouzsko-český a česko-francouzský obchodní slovník

Autor: Josef Dubský

Nakladatel: Státní pedagogické nakladatelství Praha

Anotace: Dvě stě čtyřicet pět stran, slovní zásoba ekonomického, hospodářského a obchodního jazyka.

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník ekonomických, finančních a právních pojmů používaných v agrárním sektoru

Autor: Milena Dvořáková

Nakladatel: Credit Praha

Anotace: Specificky zaměřený slovník, sto pět stran, se zabývá slovní zásobou hospodářského jazyka užívaného v agrárním sektoru, část lexika se týká také právní nauky v dané oblasti.

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník odborných výrazů z knihovnictví a informačních služeb

Autor: Jarmila Burgetová

Nakladatel: Sdružení knihoven ČR Brno

Anotace: Jednaosmdesátistránkový slovník popisuje odbornou slovní zásobu v uvedených oblastech.

Francouzsko-český, česko-francouzský praktický slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český, česko-francouzský slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český, česko-francouzský studijní slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Rok vydání 2000

Francouzsko-český, česko-francouzský lékařský slovník

Autor: Ludmila Bártová

Nakladatel: Grada Praha

Anotace: Slovník poslouží především lékařům či studentům medicíny, kteří pracují s odbornou francouzsky psanou literaturou z oblasti lékařství

Slovník odborné kuchařské terminologie: anglicko-český, česko-anglický, francouzsko-český, česko-francouzský, německo-český, česko-německý

Autor: Martin Hrabec

Nakladatel: České a slovenské odborné nakladatelství Praha

Anotace: Na sto dvaceti sedmi stranách se slovník věnuje lexiku z oblasti kuchařské terminologie, reflektována je slovní zásoba týkající se nástrojů i postupů.

Francouzsko-český, česko-francouzský slovník = Dictionnaire français-tchèque, tchèque-français

Autor: Vladimír Uchytil

Nakladatel: Český klub Praha

Rok vydání 2001

Česko-francouzský slovník = Dictionnaire français-tchèque

Autor: Jean Thomas

Nakladatel: Tobiáš Havlíčkův Brod

Česko-francouzský slovník architektonický = Dictionnaire de l'architecture tchèque-français

Autor: Jan Martínek

Nakladatel: České vysoké učení technické Praha

Česko-francouzský slovník VŠB-TU Ostrava: názvy fakult, kateder, studijních programů a studijních oborů, informace o stážích a postgraduálním studiu ve francouzštině

Autor: Natálie Doleželová

Nakladatel: Vysoká škola báňská-Technická univerzita Ostrava

Anotace: Slovník slouží především zájemcům o studium z řad frankofonních cizinců, ale také zahraničním studentům působícím na VŠB-TU Ostrava nebo komukoli, kdo potřebuje získat základní informace.

Francouzsko-český, česko-francouzský slovník = Dictionnaire français-tchèque, tchèque-français

Autor: Vladimír Uchytil

Nakladatel: Český klub Praha

Francouzsko-český slovník = Dictionnaire français-tchèque;
Česko-francouzský slovník = Dictionnaire tchèque-français

Autor: Iva Dedková

Nakladatel: Nakladatelství Olomouc

Rok vydání 2002

Francouzsko-český, česko-francouzský praktický slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Fin Publishing Olomouc

Francouzsko-český, česko-francouzský slovník = Dictionnaire
français-tchèque, tchèque-français

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Leda Voznice

Anotace: Nové vydání známého slovníku, popis současné slovní zásoby francouzštiny, reflektuje se také argot, slangy či hovorové výrazy. Slovník má téměř čtrnáct set stran.

Slovník francouzsko-český, česko-francouzský (elektronický zdroj)

Autor: neuveden

Nakladatel: Lingea Brno

Finanční slovník francouzsko-český (elektronický zdroj)

Autor: neuveden

Nakladatel: Lingea Brno, Fraus Plzeň

Anotace: Elektronická verze slovníku, aktuální slovní zásoba z oblasti finančnictví a bankovníctví, součástí je seznam bankovních zkratk.

Francouzsko-český finanční slovník = Dictionnaire financier
français-tchèque

Autor: Renata Pohorská

Nakladatel: Fraus Plzeň

Francouzsko-český ozvučený slovník (elektronický zdroj)

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Leda Voznice

Anotace: Elektronická verze postihuje současnou slovní zásobu moderní francouzštiny včetně hovorových, slangových či argotických výrazů, objevuje se také terminologie z mnoha oborů. Přidanou hodnotou jsou zvukové záznamy.

Rok vydání 2003

Francouzsko-český a česko-francouzský hospodářský slovník =
Dictionnaire économique français-tchèque, tchèque-français

Autor: Zora Kidlesová

Nakladatel: Fraus Plzeň

Anotace: Zřejmě nejrozsáhlejší moderní ekonomický slovník pojednávající na zhruba tři sta osmdesáti stranách o ekonomické francouzské terminologii a frazeologii.

Hospodářský slovník francouzsko-český, česko-francouzský
(elektronický zdroj)

Autor: neuveden

Nakladatel: Lingea Brno, Fraus Plzeň

Kapesní slovník francouzsko-český, česko-francouzský
(elektronický zdroj)

Autor: neuveden

Nakladatel: Lingea Brno

Francouzsko-český biologický slovník

Autor: Jiří Vedral

Nakladatel: Jednota tlumočnicků a překladatelů Praha

Anotace: Rozsahem nevelký slovník, dvacet čtyři stran, seznamuje své uživatele s terminologií v oblasti přírodovědy a ekologie.

Francouzsko-český pekařský slovník

Autor: Jiří Vedral

Nakladatel: Jednota tlumočnicků a překladatelů Praha

Anotace: Dvanáctistránkový slovníček terminologie z oblasti pekařství.

Slovník francouzsko-český: S udáním výslovnosti a se zvláštním zřetelem ke gallicismům i rčením lidovým

Autor: František Pover

Nakladatel: Kvasnička a Hampl Praha

Anotace: Novátorský slovník o zhruba dvou stech šedesáti stranách přináší přidanou hodnotu především v akcentu na slova galského původu ve zpracovávané slovní zásobě.

Rok vydání 2004

Česko-francouzský, francouzsko-český kapesní slovník:

s výslovností: = Tchèque-français, français-tchèque

dictionnaire de poche : avec la prononciation

Autor: Iva Gailly

Nakladatelství: Nakladatelství Olomouc

Francouzsko-český, česko-francouzský slovník = Dictionnaire

français-tchèque, tchèque-français

Autor: Aude Brunel

Nakladatel: V ráji Praha

Velký kapesní francouzsko-český, česko-francouzský slovník

Autor: Vlasta Borovanová

Nakladatel: Fragment Havlíčkův Brod, KPS Praha

Anotace: Slovník o téměř tři sta osmdesáti stranách poskytuje kromě obecné slovní zásoby také řadu doplňků, jako jsou tabulky různých symbolů a geografických názvů či ukázky vzorových dopisů.

Rok vydání 2005

Česko-francouzský biologický slovník

Autor: Jiří Vedral

Nakladatelství: Jednota tlumočnicků a překladatelů Praha

Francouzsko-český slovník subjaderné fyziky

Autor: Jiří Vedral

Nakladatel: Jednota tlumočnicků a překladatelů Praha

Anotace: Slovník na čtyřiceti osmi stránkách reflektuje slovní zásobu z uvedeného odvětví.

Rok vydání 2006

Česko-francouzský, francouzsko-český kapesní slovník:

s výslovností: = Tchèque-français, français-tchèque
dictionnaire de poche : avec la prononciation

Autor: Iva Gailly

Nakladatelství: Nakladatelství Olomouc

Francouzsko-český a česko-francouzský slovník: (nová slova,
módní slova, nové významy a dodatky k stávajícím slovníkům)

Autor: Václav Vlasák

Nakladatel: Oeconomica Praha

Francouzsko-český, česko-francouzský kapesní slovník

Autor: neuveden

Nakladatel: Lingea Brno

Rok vydání 2007

Francouzsko-český, česko-francouzský velký slovník: (nejen pro
překladaatele)

Autor: neuveden

Nakladatel: Lingea Brno

Anotace: Zřejmě největší jednosvazkový slovník obsahující slovní zásobu moderního jazyka i řadu terminologických výrazů z nejrůznějších oblastí. Slovník má zhruba tisíc tři sta sedmdesát stran.

Slovník česko-francouzský a francouzsko-český z oblasti
vzdělávání, zaměstnávání a veřejné správy

Autor: Oldřich Berka

Nakladatel: Optys Opava

Velký kapesní francouzsko-český a česko-francouzský slovník

Autor: Vlasta Borovanová

Nakladatel: Fragment Havlíčkův Brod, KPS Praha

ZÁVĚR

Vývoj lingvistiky a s ní souvisejících oborů jednoznačně ukazuje, že lexikografie jakožto aplikovaná lexikologie je vědeckým oborem se značnou budoucností. V naší práci jsme se pokusili přiblížit směřování lexikografie od svých počátků až po dnešní dny a naznačit její perspektivy do let dalších. Poskytli jsme také několik informací o největších osobnostech domácí romanistiky, které svou profesní specializaci věnovaly právě lexikografii. Za určitou přidanou hodnotu snad můžeme považovat seznam česko-francouzsko-české lexikografické produkce ve 20. století, tak, jak postupně vycházela v českých vydavatelstvích. Zdrojem údajů nám byly katalogy významných českých knihoven. Za komplikaci však musíme označit poměrně častou rozdílnost v edičních údajích, které se vyskytovaly v různých katalozích různých českých knihoven. V některých případech se u evidentně totožného slovníku lišil rok vydání a někdy i struktura autorů či autorského kolektivu. Drželi jsme se proto výlučně údajů, které nabídl katalog Národní knihovny v Praze, která ze zákona shromažďuje minimálně jeden výtisk každé knihy, jež na českém území vyjde, a měla by tak být nejvíce reprezentativním rezervoárem informací. I tak se ovšem stalo, že jsme objevili v jiném katalogu vydaný česko-francouzský nebo francouzsko-český slovník, o kterém Národní knihovna nereferovala. Takový slovník jsme však do našeho přehledu nezařadili a odvoláváme se na jeho absenci v katalogu Národní knihovny.

Velmi zajímavé bylo sledovat vývoj lexikografie v průběhu staletí a také vývoj zájmu o tuto lingvistickou disciplínu, který se postupně stále zvyšoval. Naše práce by jistě mohla být doplněna také o pojednání týkající se některých specifických lexikografických subdisciplín. Za významnou můžeme v této souvislosti považovat například počítačnickou lexikografii, související s rozvojem počítačnické lingvistiky a

rozvojem využívání počítačů pro jazykovědnou práci. Pro slovníkářskou tvorbu bylo během minulých let vyvinuto několik softwarových produktů, které umožňují lexikografovi přípravu jak slovníku papírového, tištěného, tak slovníku elektronického. Takový slovník, založený na přesných, elektronicky zpracovaných datech, by měl být jednak informačně bohatší a rozsáhlejší, ale také jednoznačnější a explicitnější. Uživatel by měl mít možnost ad hoc zvolit volbu uspořádání a sám si tak vytvořit jak alfabetář, tak libovolně i nomenklátor, bez ohledu na to, jak vypadá výstupní struktura slovníku, která se k uživateli dostane. Počítačová lexikografie se postupně stává fenoménem, který by si jistě i v česko-francouzsko-české slovníkářské produkci zasloužil samostatnou vědeckou práci.

Za zajímavou oblast lexikografie lze považovat také lexikografii onomastickou, jakožto subdisciplínu nauky o vlastních jménech. Vzhledem k tomu, že vlastní jména mají v jazyce odlišné postavení od apelativ, je třeba přistupovat specificky také k tvorbě onomastikonů, tedy slovníků vlastních jmen. Pro lexikografické zpracování souboru vlastních jmen je důležité pojetí a formulování lemmatu a problematika výkladu vlastních jmen (Čermák, Blatná, 1995, s. 161). Jako další by připadalo v úvahu samostatné pojednání o lexikografii diachronní, etymologické, nářeční či výsostně překladové.

Cílem naší práce však nebylo vytvořit komplexní a vyčerpávající manuál lexikografie jako vědní disciplíny, ale nastínit situaci česko-francouzsko-české lexikografie na pozadí vývoje slovníkářství od nejstarších dob.

RESUME

Dans le travail présenté, nous avons essayé d'esquisser l'évolution de la lexicographie en tant que discipline linguistique en se concentrant sur la production lexicographique tchèque-français-tchèque, qui a enrichi le marché tchèque de la littérature spécialisée de ce domaine au cours du 20ème siècle. Dans les premiers chapitres, nous avons présenté la lexicographie comme élément appliqué de la lexicologie classique. Nous avons accentué la coopération et l'interpénétration de plusieurs disciplines linguistiques dans le processus de création d'une oeuvre lexicographique. Nous avons aussi traité l'histoire de la lexicographie du point de vue chronologique et nous avons mis l'accent sur la France et la Tchéquie.

Au centre de notre intérêt, nous avons présenté les tendances de cette discipline au 20ème siècle en mentionnant les oeuvres importantes de la production lexicographique en France ainsi qu'en Tchéquie. Une partie de notre manuel est représentée par le chapitre qui présente les grandes personnes de la linguistique tchèque, qui ont consacré leurs vies aux études romanes, notamment dans le domaine de la lexicologie et lexicographie. La partie la plus importante de notre travail présente la production lexicographique complète des dictionnaires tchèques-français-tchèques, qui ont été publiés au cours du siècle passée en Tchécoslovaquie et en future Tchéquie, dont quelques dictionnaires comprennent aussi une certaine commentaire. Les données d'édition sont tirées des catalogues de la Bibliothèque nationale de la République tchèque.

Un grand merci appartient au gestionnaire de notre travail, Monsieur Jan Holeš, qui nous a beaucoup aidé pour accomplir notre but.

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příjmení a jméno autora:

Kapusta Ondřej

Název katedry a fakulty:

Katedra romanistiky Filozofické fakulty UP Olomouc

Název diplomové práce:

Česko-francouzské slovníkářství ve 20. století na pozadí vývoje lexikografie jako vědní disciplíny

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Jan Holeš, Ph.D.

Počet znaků: 86 711

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 31

Klíčová slova: lexikologie, lexikografie, slovníky, lingvistika, jazykověda, Francie, české země, produkce, knihovna, nakladatelství, slovní zásoba, odborný výraz, překlad, výklad, srovnání, dějiny, vývoj, produkce

Charakteristika práce:

Diplomová práce se zabývá vývojem lexikografie jako vědní disciplíny od nejstarších dob po současnost, akcent však klade na situaci ve Francii a českých zemích. Skutečným cílem práce je nastínit vývoj této vědní disciplíny v obou zemích a soustředit se na kompletní česko-francouzsko-českou lexikografickou produkci ve 20. století na území českých zemí.

BIBLIOGRAFIE

- ČERMÁK, F.; BLATNÁ, R. a kol: Manuál lexikografie, H+H, Jinočany 1995.
- ČERMÁK, F.: Jazyk a jazykověda, Pražská imaginace, Praha 1997.
- ČERNÝ, J.: Malé dějiny lingvistiky, Portál, Praha 2005.
- ČERNÝ, J.: Úvod do studia jazyka, Rubico, Olomouc 1998.
- ČERNÝ, J., HOLEŠ, J.: Sémiotika, Portál, Praha 2004.
- DOSTÁL, A.: O vědeckém poznání soudobých jazyků, ČSAV, Praha 1958.
- FILIPEC, J.: K dialogu o české lexikografii a lexikologii, předpočítačové i počítačové, Slovo a slovesnost 55, 1994, s. 132 - 141
- FILIPEC, J.: Naše současná společnost, slovní zásoba a slovníky, Naše řeč 75, 1992, s. 1 - 11
- FILIPEC, J.; ČERMÁK, F.: Česká lexikologie, Academia, Praha 1985.
- GAUDIN F.; GUESPIN, L.: Initiation à la lexicologie française, De Boeck+Larcier, Bruxelles 2000.
- HAUSER, P.: Nauka o slovní zásobě, SPN, Praha 1980.
- HAVRÁNEK, B.: Studie o spisovném jazyce, ČSAV, Praha 1963.
- HELCL, M.: O novém slovníku spisovné češtiny, Slovo a slovesnost 15, 1954, s. 161 - 165
- HLADKÁ, Z. : České slovníkářství na cestě k jednojazyčnému výkladovému slovníku, Naše řeč 88, 2005, s. 140 - 159
- CHAPMAN, R. W. : Lexicography, Oxford university press, Londýn 1984.
- KÁBRT, J.; KUCHARSKÝ, P.; SCHAMS, R.; VRÁNEK, Č.; WITTICHOVÁ, D.; ZELINKA, V.: Latinsko-český slovník, SPN, Praha 1996.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Larousse pour tous, Larousse, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1957.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, Praha 1996.

- LOTKO, E.: Slovník lingvistických termínů pro filology, VUP, Olomouc 2003.
- MERLET, P. a kol.: Le petit Larousse compact, Larousse, Paris 2004.
- NĚMEC, I.: K problémům slovníkové definice, Naše řeč 65, 1982, s. 113 - 118.
- NĚMEC, I.: Vědecké a technické možnosti rozvoje české lexikografie, Slovo a slovesnost 53, 1992, s. 48 - 55.
- NĚMEC, I.: Vývojové postupy české slovní zásoby, Academia, Praha 1968.
- NĚMEC, I.: Lexikografický popis historie slova jako vědecký problém, Slavia 56, 1987, s. 253 - 260.
- PECIAR, Š. a kol.: Lexikografický sborník, vydavatelství SAV, Bratislava 1953.
- QUITT, Z.; KUCHARSKÝ, Pavel: Česko-latinský slovník, SPN, Praha 1992.
- RADINA, O.: Zrádná slova ve francouzštině, SPN, Praha 1996.
- REJZEK, J.: Český etymologický slovník, LEDA, Voznice 2001.
- ŠABRŠULA, J. a kol.: Základy francouzské lexikologie, UK, Praha 1983.
- ŠLOSAR, D.; Večerka, R.: Spisovný jazyk v dějinách české společnosti, SPN, Praha 1979
- THOMAS, A. V.: Dictionnaire des difficultés de la langue française, Larousse, Paris 1956.